

ตำราสรรพคุณยา

ของกรมหลวงวงศาธิราชสนิท

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓

จางวางตรี พระยาแพทยพงศา (สุน สุนทรเวช)

พิมพ์ในการกุศล

๒
ปจช พ.ศ. ๒๔๖๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ตำราสรรพคุณยา

ของกรมหลวงวงศาธิราชสนิท

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓

จางวางตรี พระยาแพทยพงศา (สุน์ สุนทรเวช)

พิมพ์ในการกุศล

๗
ปจช พ.ศ. ๒๔๖๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

เลขที่ ๔๐๐

เลขที่ 615.1.
*เลขที่ 134๗
2465
บ.2

31111004450118

คำนำ

นางสาวพาณิผู้เป็นธิดา ปรากฏาจะพิมพ์หนังสือแจกในงานศพ ๒ เรื่อง มาขอให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ช่วยเลือกเรื่องหนึ่งลงในหอพระสมุดฯ ให้พิมพ์ ข้าพเจ้าชวนให้พิมพ์หนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๔ ซึ่งหอพระสมุดฯ ได้รวบรวมฉบับไว้เรื่อง ๑ กับตำราสรรพคุณยาของพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมหลวงวงศาธิราชสนิทอีกเรื่อง ๑ พระยาแพทยพงศาเห็นชอบด้วย จึงได้จัดการพิมพ์ให้ตามประสงค์

หนังสือสรรพคุณยาที่พิมพ์ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ซึ่งทรงชำนาญในวิชาแพทย์ไทย จนได้บัญชาการกรมหมอหลวงตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ มาจนตลอดรัชกาลที่ ๔ นับถือกันว่าเป็นหมอเอกพระองค์หนึ่งในสมัยนั้น

๗
ได้ทรงทดลองแล้วเรียบเรียงขึ้นไว้เป็นตำรา เพราะ
ฉันนั้นเชื่อได้ว่าเป็นตำราที่ดีที่ใช้ ได้ดีจริงในวิชาแพทย์ไทย
ตำรา ๑ หอพระสมุด ฯ ได้ค้นฉบับตำราขึ้นมาจาก
พระเจ้าอนังยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ซึ่งทรง
บัญชาการกรมสาธารณสุขในบัดนี้ แต่ยังไม่ทรงพระยศ
เป็นกรมหมื่น กรมการเห็นว่า เป็นตำราดีจึงพิมพ์ขึ้น
เป็นครั้งแรกเมื่อเดือนเมษายน พ. ศ. ๒๔๖๒ ก็มีผู้
นิยมกันเป็นอันมาก ไม่ช้านานเท่าใดหนังสือฉบับที่
พิมพ์ขึ้นครั้งแรกก็หมด ได้พิมพ์ฉบับที่ ๒ เมื่อเดือน
มีนาคมใน พ. ศ. ๒๔๖๒ นั้นเองอีกครั้ง ๑ บัดนี้หมด
อีก ยังมีผู้มาถามหาอยู่เนือง ๆ จึงได้ชวนให้พระยา
แพทย์พงศาพิมพ์อีกฉบับ ๑ เป็นครั้งที่ ๓ ด้วยเห็นว่า
ในสมัยนี้การเล่าเรียนวิชาแพทย์เจริญรุ่งเรืองขึ้นกว่าแต่
ก่อน แลมีผู้ขอศึกษาศอบค้นเปรียบเทียบกับตำรายา
ของชาวประเทศตะวันตกกับยาไทย การพิมพ์
ตำรายาไทยที่ดี เช่นตำราสรรพคุณยาของกรมหลวง

ก

วงศาธิราชสนิท ย่อมเป็นประโยชน์แก่การศึกษา
วิชาแพทย์ นับว่าเป็นสาธารณประโยชน์ซึ่งสมควรจะ
บำเพ็ญ พระยาแพทย์พงศาเห็นชอบด้วย จึงรับพิมพ์
สมุดเล่มนี้

กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ขออนุโมทนาคุณ
คุณราชทัตถิยานุปทาน ซึ่งพระยาแพทย์พงศา (สุน
สุนทรเวช) ได้จัดการปลงศพสนองคุณบิดา โดย
ความกตัญญูกตเวที พร้อมด้วยศพคุณหญิงพัน
แพทย์พงศา ผู้ภรรยา กับศพนางสาวพาณีสุนทรเวช
ธิดา แลได้พิมพ์หนังสือตำราสรรพคุณยา ของ
กรมหลวงวงศาธิราชสนิทเรื่องนี้ให้แพร่หลาย หวังใจ
ว่าท่านทั้งหลายผู้ที่ได้รับสมุดเล่มนี้ไป คงจะอนุโมทนา
ด้วยทั่วกัน

กฤษ ๑๖ ธนบุรี ๒๔๖๕ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ
วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕

สารบัญ

๑	ว่าด้วยสรรพคุณ สมอผลเล็ก ๘ ประการ	หน้า ๑
๒	” สมอป่าผลใหญ่	” ๓
๓	” มะขามป้อม	” ๔
๔	” สมอพิเภก	” ๔
๕	” ตั้วผลา	” ๕
๖	” คีปल्ली	” ๕
๗	” ชิงแห้ง	” ๕
๘	” ชิงสก	” ๖
๙	” สะค้าน	” ๖
๑๐	” เจตมูลเพลิงแดง	” ๗
๑๑	” เจตมูลเพลิงขาว	” ๗
๑๒	” เปญจกล	” ๘
๑๓	” พริกไทย	” ๘
๑๔	” เทียนแดง	” ๘
๑๕	” เทียนขาว	” ๘
๑๖	” เทียนดำ	” ๑๐

(๒)

๑๗	ว่าด้วยสรรพคุณ	เทียนแกลย	หน้า	๑๐
๑๘	”	เทียนชรมต	”	๑๐
๑๙	”	โกฏกระเพอ	”	๑๐
๒๐	”	โกฏกุสุมา	”	๑๑
๒๑	”	โกฏกระตะสิน	”	๑๑
๒๒	”	โกฏจุลาลำพา	”	๑๑
๒๓	”	โกฏกระตัก	”	๑๑
๒๔	”	โกฏกัฏฐา	”	๑๑
๒๕	”	โกฏบัวน้อย	”	๑๒
๒๖	”	โกฏบัวใหญ่	”	๑๒
๒๗	”	ลูกจันทน์แลกานพล	”	๑๒
๒๘	”	กระวาน	”	๑๓
๒๙	”	แว่น้อย	”	๑๓
๓๐	”	แว่นใหญ่	”	๑๔
๓๑	”	อบเชย	”	๑๔
๓๒	”	ว่านน้ำ	”	๑๔

(๓)

๓๓	ว่าด้วยสรรพคุณ	ชะเอมไทย	หน้า	๑๔
๓๔	,,	ชะเอมเทศ	,,	๑๕
๓๕	,,	ฝักขี้	,,	๑๕
๓๖	,,	ขมิ้นชัน	,,	๑๕
๓๗	,,	ขมิ้นเครือ	,,	๑๖
๓๘	,,	คองคิง	,,	๑๖
๓๙	,,	ผักไหมแดง	,,	๑๖
๔๐	,,	ผลรัก	,,	๑๖
๔๑	,,	มหาหิงคุ์	,,	๑๗
๔๒	,,	การบูร	,,	๑๗
๔๓	,,	ขมิ้นชัน	,,	๑๗
๔๔	,,	ลิ้นทเล	,,	๑๗
๔๕	,,	ชะมด	,,	๑๘
๔๖	,,	พิมเสน	,,	๑๘
๔๗	,,	น้ำประสารทองจีน	,,	๑๘
๔๘	,,	น้ำประสารทองเทศ	,,	๑๘

(๔)

๕๙	ว่าด้วยสรรพคุณ	แก่นสน	หน้า	๑๙
๕๐	,,	คอกคำ	,,	๑๙
๕๑	,,	จันทน์ขาว	,,	๑๙
๕๒	,,	จันทน์แดง	,,	๑๙
๕๓	,,	เปราะหอมแดง	,,	๒๐
๕๔	,,	เปราะหอมขาว	,,	๒๐
๕๕	,,	ชะลูดแดง	,,	๒๐
๕๖	,,	ชะลูดขาว	,,	๒๑
๕๗	,,	ส้ม	,,	๒๑
๕๘	,,	ต้นเข็ก	,,	๒๑
๕๙	,,	ท้าวยายม่อม	,,	๒๒
๖๐	,,	ครอยทั้งสาม	,,	๒๒
๖๑	,,	ชำใหญ่	,,	๒๒
๖๒	,,	ชำลิง	,,	๒๒
๖๓	,,	กระทือ	,,	๒๓
๖๔	,,	ไพล	,,	๒๓

(๕)

๒๕	ว่าทวยสวรรค์	กระชาย	น้ำ	๒๓
๒๖	,,	หอม	,,	๒๔
๒๗	,,	กระเทียม	,,	๒๔
๒๘	,,	กุ่มบก	,,	๒๔
๒๙	,,	กุ่มน้ำ	,,	๒๕
๓๐	,,	คนทีสีขาว	,,	๒๕
๓๑	,,	คนทีสีดำ	,,	๒๖
๓๒	,,	รักขาว	,,	๒๖
๓๓	,,	หญ้าพุ่ม	,,	๒๖
๓๔	,,	มะไฟเดือนห้า	,,	๒๗
๓๕	,,	กะเม็ง	,,	๒๗
๓๖	,,	ว่านหางช้าง	,,	๒๗
๓๗	,,	ทองหลางใบมน	,,	๒๘
๓๘	,,	จิกแลกาหลง	,,	๒๘
๓๙	,,	คันทรง	,,	๒๘
๔๐	,,	นมพิจิตร	,,	๒๘

(๒)

๘๑	ว่าด้วยสรรพคุณ	เกลือ & ประการ	หน้า ๒๘
๘๒	,,	คอกคาง	,, ๓๑
๘๓	,,	กรักขี	,, ๓๑
๘๔	,,	คอกขี้หลวง	,, ๓๑
๘๕	,,	คอกสัคขุ, คอกพิกล, คอกแก้ว, คอกสน, คอกจำปาขาว	,, ๓๑
๘๖	,,	ก้านขี้คอก, ก้านขี้หม	,, ๓๒
๘๗	,,	รากขี้หลวง	,, ๓๒
๘๘	,,	คอกเต้าน้ำ	,, ๓๒
๘๙	,,	พิกล	,, ๓๒
๙๐	,,	ขี้คอก	,, ๓๓
๙๑	,,	จำปา	,, ๓๓
๙๒	,,	กรรณิการ์	,, ๓๓
๙๓	,,	คอกมลิ	,, ๓๔
๙๔	,,	แฝกหอม	,, ๓๔

(๗)

๘๕	ว่าด้วยสรรพคุณ เประยา	หน้า ๓๔
๘๖	โหราเคื้อยไก่อ	๓๕
๘๗	กกลังกา	๓๕
๘๘	สะเทาน้อย	๓๕
๘๙	สะเทาใหญ่	๓๖
๙๐๐	พลิงกาสา	๓๖
๙๐๑	ชีเหล็ก	๓๗
๙๐๒	หญาตุนน	๓๗
๙๐๓	เพกกระตัก	๓๗
๙๐๔	ไข่มตคน	๓๘
๙๐๕	ส้มข่อย	๓๘
๙๐๖	ราชพฤษ	๓๘
๙๐๗	พืชสังฆาฏ	๓๙
๙๐๘	อัญชันทั้งสอง	๓๙
๙๐๙	หงอนไก่คอกกลม	๓๙
๙๑๐	คนเป็ดน้ำ	๓๙

(๘)

๑๑๑	ว่าด้วยสรวรพคุณ	ชุมเห็ดไทย	หน้า	๔๐
๑๑๒	”	บวบขม	”	๔๐
๑๑๓	”	ผักขี้ขาว	”	๔๐
๑๑๔	”	หญ้าแพรก	”	๔๑
๑๑๕	”	ฝาง	”	๔๑
๑๑๖	”	ครั่ง	”	๔๑
๑๑๗	”	รังหมาหล้า	”	๔๑
๑๑๘	”	เหล็ก	”	๔๒
๑๑๙	”	พรมมี	”	๔๒
๑๒๐	”	เส้นยศ	”	๔๒
๑๒๑	”	โคกกระออม	”	๔๓
๑๒๒	”	ผลมะตูมอ่อน	”	๔๓
๑๒๓	”	ผลมะตูมแก่	”	๔๓
๑๒๔	”	ผลมะตูมสุก	”	๔๓
๑๒๕	”	นมสรวรคตวฝ	”	๔๔
๑๒๖	”	นมสรวรคตวไม่ฝ	”	๔๔

(๘)

๑๒๗	ว่าด้วยสรรพคุณ ผักไหมหินทั้งสอง	หน้า ๔๔
๑๒๘	,, รากจิ้งจอกแดง	,, ๔๕
๑๒๙	,, รากจิ้งจอกขาว	,, ๔๕
๑๓๐	,, รากทองแตก	,, ๔๕
๑๓๑	,, หักคุดบก	,, ๔๕
๑๓๒	,, หักคุดน้ำ	,, ๔๖
๑๓๓	,, สลอบ	,, ๔๖
๑๓๔	,, แดงหนู	,, ๔๖
๑๓๕	,, ชิงชี่	,, ๔๗
๑๓๖	,, บรเพ็ดแลชิงช้าชาลี	,, ๔๗
๑๓๗	,, บรเพ็ดพวงช้าง	,, ๔๘
๑๓๘	,, บรเพ็ดพิษ	,, ๔๘
๑๓๙	,, ผักปอกควั่ว	,, ๔๙
๑๔๐	,, ผักปอกควั่วเมย	,, ๔๙
๑๔๑	,, พลแก	,, ๔๙
๑๔๒	,, เข็มข่า	,, ๕๐

(๓๐)

๑๔๓	ว่าด้วยสรรพคุณ	ยาเข้าเย็นโคกแดง	หน้า	๕๐
๑๔๔	”	ยาเข้าเย็นโคกขาว	”	๕๐
๑๔๕	”	ฝักเลี่ยนผี	”	๕๐
๑๔๖	”	ฝักเลี่ยนไทย	”	๕๑
๑๔๗	”	สัพพะเควอ	”	๕๑
๑๔๘	”	กะเปียน	”	๕๑
๑๔๙	”	สลดคนา	”	๕๒
๑๕๐	”	ระย้อม	”	๕๒
๑๕๑	”	เปล้าตัวผู้	”	๕๓
๑๕๒	”	เปล้าตัวเมีย	”	๕๓
๑๕๓	”	โมกหลวง	”	๕๔
๑๕๔	”	โมกน้อย	”	๕๔
๑๕๕	”	รากมะตูม	”	๕๕
๑๕๖	”	รากแคแกรแลรากดำไป	”	๕๕
๑๕๗	”	รากเพกา	”	๕๕
๑๕๘	”	รากคันทิน	”	๕๕

(๑๑)

๑๕๙	ว่าด้วยสรรพคุณ	รากเขมุลใหญ่	หน้า	๕๖
๑๖๐	,,	สลอนตัวผู้	,,	๕๖
๑๖๑	,,	สลอนตัวเมีย	,,	๕๖
๑๖๒	,,	กนิ่น้อย	,,	๕๗
๑๖๓	,,	มะแว้งเครือ	,,	๕๗
๑๖๔	,,	มะเขือขามแพะ	,,	๕๗
๑๖๕	,,	รากเขมุลน้อย	,,	๕๗
๑๖๖	,,	รากทศมูล	,,	๕๘

ตำราสรรพคุณยา

ฉบับของ

กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

๑ อาจารย์เียน อันว่าพระอาจารย์เจ้าจะกล่าวคัมภีร์
สรรพคุณ อันมีคุณแก้สั่วทั้งหลายต่าง ๆ ตาม
ลำดับกันโดยสังเขปดังนี้ ๗

(๑) ลำคิขนั้นจะกล่าวสรรพคุณแห่งพรรณสมอนนั้นก่อน
เป็นอาทิ คือสมอเทศมี ๘ ประการ แลสมอ ๕ ประการ
นั้นมีคุณดุษกัน แลสมอ ๒ ประการนั้นมีคุณกว่าสมอ
๕ ประการ

อันว่าสมอสดฝาดรสเฝื่อนมากนั้น รุ้งหารเลี้ยซึ่ง
โรคอันยังเกิดขึ้นในทรวง อันว่าสมอสดหวานรสขม
มากนั้น รุ้งหารเลี้ยซึ่งโรคอันยังเกิดแต่คี่เป็นต้น
อันว่าสมอสดเปรี้ยวมากนั้น รุ้งหารเลี้ยซึ่งโรคอัน

ยังเกิดแต่โลหิตเป็นต้น อันว่าสมอรสผาคนั้น รู้เฝ้าเสีย
ซึ่งอาหารให้จืด อันว่าสมอรสเค็มนั้น รู้บำรุงซึ่ง
เพลิงธาตุให้บริบูรณ์

ถ้าแลบุคคลผู้ใดได้เสวยผลสมอ มาตรการแต่ผล
หนึ่งก็ดี ก็จะไม่ปราศจากซึ่งโรคทั้งปวง ตมมารการักษา
บุตรไว้ ถึงมาตรการมารการักษบุตรเป็นที่รักกันก็ดี ก็ยัง
รู้จะวิวาทกันแลกัน อันผลสมอนี้มีคุณมากนัก แต่ทว่า
อาจารย์เจ้าเปรียบความไว้ว่า เพลิง ๓๐ กองไม่เท่า
รัศมีพระอาทิตย์ดวง ๑ สิบรัศมีพระอาทิตย์ไม่เท่าอก
มารดา สิบอกมารดาไม่เท่าผลสมอผลหนึ่ง อันผล
สมอนี้มีคุณยิ่งมหันต์ แลประกอบไปด้วยรส ๕ ประการ
รู้เจริญซึ่งชนมายุประการ ๑ รู้สังหารเสียซึ่งพยาธิคือ
คฤราตประการ ๑ รู้สังหารเสียซึ่งพยาธิคือขาดผล
ประการ ๑ รู้สังหารเสียซึ่งฟกขวมประการ ๑ รู้บำรุง
ซึ่งเพลิงธาตุประการ ๑ เป็น ๕ ประการด้วยกันดังนี้

อันว่าผลสมอ ๖ แล ๗ เหลี่ยมนั้น มีคุณมากกว่า
 ผลสมอ ๕ ประการ สมอหนึ่งชอวทยานันเป็นนิก
 สมอหนึ่งชอโรหิณลกกลม สมอหนึ่งชอขจรนาถ
 สามเหลี่ยม รู้แกชงคกมกเลือนัน สมอหนึ่งชอ
 อนตา ลูกสามเหลี่ยม แต่เมล็ดในนั้นเล็ก รู้แกใช้
 อินคัลเป็นบาศิเคอศ สมอหนึ่งชอมตัก ลูกห้าเหลี่ยม
 รู้แกลมนันแน้อยในอระแลอทร แลรู้แกผวตพวราย
 ทั้งยวง สมอหนึ่งชอชอพา ลูกหกเหลี่ยม รู้แกไลหิต
 ไทยรอยคอบในอทร สมอหนึ่งชอวิสันตา ลูกเจ็ดเหลี่ยม
 เหลืองคังสีทอง มีคุณเป็นอนันต์ กล่าวสังเขป
 สรรพคุณผลสมอลูกเล็ก ๗ ประการ ก็สิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๒) จะกล่าวสรรพคุณสมอลูกใหญ่ ลูกนั้นรู้แก
 ไรคอินระส่ำระสายในอทรแลแกบิศ คอกนั้นรู้แกลมน
 อันลัน้อยในโสศ กระพินันรู้แกใช้อินฟกขวม แก่น
 นั้นรู้แกไลหิต แก็คอเป็นหนามยัว รากนั้นรู้แก
 เสมหะ กล่าวสังเขปคุณสมอยามาสิ้นเท่านี้ ฯ

(๓) จะกล่าวสรรพคุณแห่งมะขามขอมนั้น มีคุณ
 ๗ ประการ แต่ทว่าต่างกันที่รู้แก่
 แต่งให้ในอหิงงามบริบูรณ์ แลให้เลี้ยงเพราะ แลรู้
 แก่แม่พยาธิ รสเผ็ดแหลมมีรสเปรี้ยว ซึ่งกล่าว
 มาทั้งนี้ ผลมะขามขอมอ่อน แลลูกแก่นนี้มีรส ขม
 เผ็ด ฝาด เปรี้ยว ทั้งนี้ห้ามเสียซึ่งลมแลใช้อันวิเศษ
 กล่าวถึงเขปคุณมะขามขอมมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๔) จะกล่าวสรรพคุณสมอพิเภกมีรสอันเปรี้ยว
 รสขมเลี้ยวซึ่งลมแลแก้ไขอันวิเศษ ซึ่งกล่าวมา
 ทั้งนี้ผลสมอพิเภกอ่อน แลผลแก่นนี้มีรสอันฝาด รส
 แก่ โรคอันยังเกิดแต่จักษุ รสแก้ธาตุอันกำเริบ แก้ไข้
 จิบแลแก้โรคคุดหวง รสขมระคาย เมล็ดในนี้รู้แก่ บิด
 เสลดคุดทั้งน้ำเข้า ไบนี้รู้แก้ธาตุอันประทุรไป
 ภัยพยาธิ คอกลั่นรู้แก่ โรคอันยังเกิดแต่จักษุคือตา
 เปื่อยแฉะ เปลือกกลั่นรู้แก่โรคในทางปัสสาวะ คือน้ำ
 เปาเป็นโลหิต แก่นนี้รู้แก้โรคคุดหวงพลวกรากนั้น

รู้แก่โลหิตอันกระทำให้อ่อน กล่าวถึงเขปคุณสมอภิเภก
มาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๕) จะกล่าวสรรพคุณแห่งตรีผลา คือสมอไทย
สมอเทศ สมอพิเภก ทั้งสามสิ่งนี้ ประมวลกันเข้า
นามชื่อว่าตรีผลา ถ้ายคคผลผู้ใดได้บริโภค ก็อา
จะระงับเสียซึ่งโรคอันบังเกิดแต่คิ แลรู้แก่ซึ่งเสมหะ
แลลม แลคุดรอก กล่าวถึงเขปคุณตรีผลามา
สิ้นเท่านั้น ฯ

(๖) จะกล่าวสรรพคุณแห่งคิปถินนี้ มีรสอันเผ็ดขม
รู้แก่หิกลแลไอ แก้มวิงเวียน รากแลผลนี้มีคุณ
คากัน กล่าวถึงเขปคุณแห่งคิปถินมาสิ้นแต่
เท่านั้น ฯ

(๗) จะกล่าวสรรพคุณแห่งชิงแห้งนี้ มีรสอันหวาน
ร้อนรู้แก่พรวกิก แก้ไข้จับนอนมิหลับ แก้มพานได้
แลลมแน่นในทรวง แลเสียคแทง ลมวิงเวียน ลม
เหียน กล่าวถึงเขปคุณชิงแห้งมาสิ้นแต่
เท่านั้น ฯ

(๘) จะกล่าวสรรพคุณแห่งขิงสดนั้น มีรสอันหวาน
 ร้อน รู้ให้เจริญซึ่งอายุ แลรู้แก้ปากค่อมมีสขาย แล
 แก้โรคอันยังเกิดแต่ทรวง รู้บำรุงเพลิงธาตุ แก้
 เสมหะแลลมอันทพฤษรู้ สกกลมลงไปสู่ทวาร
 เบื้องต่ำ รู้กระทำให้อาหารงอก รากนั้นมีรส เผ็ด
 ร้อน ขม รู้แก้ โรคอันยังเกิดแต่ทรวง รู้กระทำให้
 ผิวหนังนั้นสดชื่น รู้แก้ลมแลเสมหะ รู้กระทำให้
 เสี่ยงเพราะ รู้ฆ่าตัวพยาธิแลพรรคิก กระทำให้รู้รส
 อาหาร แลแก้ลมอันแน่นอก แลลมอันกลงไปมา
 ในอุทร แลรู้แก้บิคอันตกโลหิตคจสีขมื่น ผลนั้นรู้แก้
 ไข้อันหนาวสั่น คอคนนั้นรู้แก้ตาเขยงแฉะ คั้นนั้น
 รู้แก้ นิ้วเขายหยด กล่าวสังเขปคุณขิงสดสิ้นเท่านั้น ฯ

(๙) จะกล่าวสรรพคุณแห่งสาค้านคั้นนั้น รู้แก้
 เสมหะแลโลหิต ไบนี้รู้บำรุงเสมหะแลโลหิต แลแก้
 โรคอันยังเกิดแต่ทรวง แลแก้ ไข้อันประกอบไปด้วยหิต

รู้ทำลายเสียซึ่งพรรคก ก้าวสัจเขปคุณสะค้ำมาลัน
แต่เท่านั้น ฯ

อนึ่งสะค้ำแลคปัสระพลุนันกค มีคุณคุณัน

(๑๐) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเจตมูลเพลิงแดง ไช
นั้นรู้แก่คุณผ คอกนั้นรู้แก่คุณยาทบุคคลกระทำไว้นั้น
ทันนั้นรู้แก่ โลหิตอันน้ำให้ตกเสีย รากนั้นมิรลอันร้อน
รู้กระจายเสียซึ่งวาโย กระทำให้ตัวพวยากตาย รู้แก่
คุณรากแลวิตสีทวง รู้กระทำให้อาหารงวต แลรู้
ปลุกธาตุ กล่าวสัจเขปคุณเจตมูลเพลิงแดงมาลัน
เท่านั้น ฯ

(๑๑) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเจตมูลเพลิงขาวไบนัน
รู้แก่เสมหะ คอกนั้นรู้แก่พยาธิอันยังเกิดแต่จักขุ ทัน
นั้นรู้ชำระโลหิตอันดำให้ตกเสีย รากนั้นรู้กระจายเสีย
ซึ่งวาโยอันอัคคิน กล่าวสัจเขปคุณเจตมูลเพลิงขาวมา
ลันแต่เท่านั้น ฯ

(๑๒) อาจารย์เียน อันพระอาจารย์เจ้าท่านกล่าวไว้ ยัง
 มีพระคาบส & พระองค์ พระองค์หนึ่งขอพระฤษีปัพพัต
 กระทำวิโรคซึ่งผลดีปถิ หวังจะระงับเสียซึ่งอชิตโรค
 องค์หนึ่งขอพระฤษีอทา กระทำวิโรครากชะพล
 หวังจะระงับเสียซึ่งเมื่อยขบ องค์หนึ่งขอพระฤษีปัพพ
 เทวคา กระทำวิโรคซึ่งเถาสะค้ำน หวังจะระงับ
 เสียซึ่งเสมหะแลวอาโย องค์หนึ่งขอพระฤษีปัพพกะ
 คาบส กระทำวิโรคซึ่งรากเจตมูลเพลิง หวังจะ
 ระงับเสียซึ่งโรคอันบังเกิดให้หนาวเย็น องค์หนึ่งขอ
 พระฤษีมหิทธิกรรฐคาบส กระทำวิโรคซึ่งชิงแห้ง
 หวังจะระงับเสียซึ่งตรัสไทย องค์หนึ่งขอพระฤษีมัทธกร
 ฐคาบส เรอพระองค์เป็นผู้ประมวญสรรพยาเข้า
 ค่ายกัน จึงได้ชื่อว่าเบญจกุล แลยาเบญจกุล
 ถ้ายบุคคลผู้ใดได้วิโรคอาจะระงับเสียซึ่งโรคมีเสมหะ
 เป็นต้น แลรู้แก้มี ๘๐ จำพวก รู้บำรุงธาตุ กล่าว
 สักเซปคุณเบญจกุลมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๓) จะกล่าวสรรพคุณแห่งพริกไทย ไบนันรู่แก้ลม
 อันต้งมันไว้แห่งธาตุ เมล็ดนั้นรู่แก้ลมอันทพฤกษ์
 แลลมมฤตนาฏ แลรู่กับเลียบขงคือนเคือก กระทำให้
 เสมหะแห้ง รู่บำรุงธาตุแลแก้ให้รู่รสอาหาร รู่แก้
 สรรพลมในทรวง คอกนั้นรู่แก้จักษุแดงๆโลหิต
 เกรือนั้นรู่แก้ไข้อคิสารแลแก้เสมหะอันคองอยู่ กล่าว
 สังเขปคุณพริกไทยมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๓๔) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเทียนแดง มีรสอันเผ็ด
 ร้อน ขม มีกลิ่นหอมย่งนักรู่แก้ขงเสมหะ ลม ก
 แลแก้ลมอันเลียบคางในไส้แลลมอันให้เหียน กล่าว
 สังเขปคุณแห่งเทียนแดงมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๕) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเทียนขาว มีรสอันเผ็ด
 ร้อน ขม ไบนันรู่แก้ลมแลคี่ แลรู่ทำลายเลียบขงเสมหะ
 อันเปนก้อนอยู่ในอทร รู่แก้เนื้วแลมฤตกฤต กล่าว
 สังเขปคุณแห่งเทียนขาวมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๖) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเทียนคำ มีรสอันเผ็ดร้อน ขม นั้น รู้แก้มแลค้ รู้ทำลายเลี้ยซึ่งเสมหะอันผูกเป็นก้อนอยู่ในอุทร แล้วแก้โลหิตให้บริบูรณ์ กล่าวสังเขปคุณเทียนคำมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๓๗) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเทียนเกลย มีรสอันเผ็ดร้อนแหลมนั้น รู้แกซึ่งเสมหะแลत्वพยาธิ รู้กระจายเลี้ยซึ่งพรรคกอันผูก กล่าวสังเขปคุณเทียนเกลยมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๓๘) จะกล่าวสรรพคุณแห่งเทียนชมค รู้แกเสมหะแลค้แลลมอันเหียนอันให้จุกอก แลลมอันปวดอยู่โดยรอบขอบสคคคค กล่าวสังเขปคุณเทียนชมคมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๓๙) จะกล่าวสรรพคุณแห่งโกฏกะเพอ รู้แกซึ่งไข้จับแลโลหิตไอ แลโรคอันยังเกิดในปากในคอ แลแก้หอบให้เลี้ยคแทงส้างทั้งสอง แลแก้วิตลคองแก้ค้รู้กระจายเลี้ยซึ่งลม กล่าวสังเขปคุณโกฏกะเพอลิ้นเท่านี้ ฯ

(๒๐) จะกล่าวสรรพคุณแห่งโกฏกุสมภุ์ รู้แก้ไข
สลักแก้ไขไฉ แก้อภัยให้เสียคแห่งสองราวข้าง แก่
วิคส์ทอง กล่าวถึงเขปคุณโกฏกุสมภุ์มาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๒๑) จะกล่าวสรรพคุณโกฏกตะสินี รู้แก้ไขภัยอัน
ประกอบไปด้วยสลัก แลแก้ไขสมหะ แก้อภัย แก่ลม
กล่าวถึงเขปคุณโกฏกตะสินีสิ้นเท่านั้น ฯ

(๒๒) จะกล่าวสรรพคุณแห่งโกฏจุลาลำพา รู้แก้ไข
ภัยอันพ้นพริ้ง เป็นเหตุด้วยสมหะแลหัดไฉ แล
กระทำให้เสียงเพราะ กล่าวถึงเขปคุณโกฏจุลาลำพา
สิ้นเท่านั้น ฯ

(๒๓) จะกล่าวสรรพคุณโกฏกระตุก มีรสอันขม
หวาน มัน นั้น รู้แก้ไขสมหะแลสมหัท กล่าวถึงเขป
คุณโกฏกระตุกมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๒๔) จะกล่าวสรรพคุณโกฏกักระตรา รู้แก้ลมอัน
กระทำให้เหียนแลแก้กั รู้แก้ไขวิคส์ทองอันงอกในทวาร
ทั้งเก้า กล่าวถึงเขปคุณโกฏกักระตรามาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๒๕) จะกล่าวสรรพคุณโกฏบัวน้อย คันทันรู้แก่ปาก
 แห่งคอแห่ง ไบนันรู้แก่ ไขแลแก่ขัสสวาระให้ออกมา
 สดวก คอกันันรู้แก่พิษงูตะขาบ แมลงบอง ลูกนันรู้
 แก่พระอดพระอมในอุทร แลแก่เหียนแก่ วิตสัดวงในทวาร
 รากนันรู้แก่ โลหิตอันกระทำให้เย็น คีร์ษะนันรู้ชำระเสีย
 ซึ่งลมอันผูก กล่าวสังเขปคุณโกฏบัวน้อยมาสิ้นเท่านี้ ฯ

(๒๖) จะกล่าวสรรพคุณโกฏบัวใหญ่ คันทันรู้แก่
 กระจายซึ่งขุพโพอันผูกเป็นก้อน ไบนันรู้ฆ่าเสียซึ่งแม่
 พยาธิอันยังเกิดเป็นไส้ควันแลไส้ลามแลอพยาธิม คอกันัน
 รู้ขับโลหิตอันเน่าให้ตกเสีย ลูกนันรู้แก่ไขลักขิต ราก
 นันรู้ประหารเสียซึ่งโลหิตแลคี้ คีร์ษะนันรู้กระจายเสีย
 ซึ่งพิษแลอสรพิษทั้งปวง กล่าวสังเขปคุณแห่งโกฏ
 บัวใหญ่มาลิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๒๗) จะกล่าวสรรพคุณลูกจันทน์ แลกานพลุนันมี
 คุณทุกกัน รู้กระจายเสียซึ่งโลหิตแลคี้ แลรู้แก่ไข

ลักขีต แลหิต รู้กระทำให้อาหารวงศ กล่าวสังเขปคุณ
ลูกจันทน์ กานพลู สันเท้าน ๗

(๒๘) จะกล่าวสรรพคุณกระวาน ไบนันรู้แก้วไย
ให้เดินลงเบื้องต่ำ แลแก้ปากคหิสมิถาย แก่ไข้อัน
ง่วงเหงา แลรู้แก้เสมหะ ลูกนั้นรู้กระจายเลือดกระจาย
เสมหะ แลวาโย ดอกลนั้นรู้แก้ โรคอันยังเกิดแต่จักษุ
อันเน่า เปลือกนั้นรู้แก้ ไข้อันกินของแสลง กระพนั้น
รู้ซึ่งโลหิตทั้งปวง แก่นนั้นรู้กระจายเสียซึ่งพิษ
ทั้งปวง รากนั้นรู้ประหารเสียซึ่งโลหิตอันเน่าเป็นก้อน
อยู่ในอทรนั้นให้ตกเสีย กล่าวสังเขปคุณกระวานมาสิ้น
เท้าน ๗

(๒๙) จะกล่าวสรรพคุณแว่น้อย ต้นนั้นรู้แก้ ไข้อัน
ยังเกิดแต่คิ ไบนันรู้แก้ ให้ยัสสวาระเดินสะดวก ดอกลนั้น
รู้แก้ ไข้อันเป็นขมเปา ลูกนั้นรู้แก้ ไข้วิคสัถวงไอแล
เลือดแลเสมหะแลไชนั้น อันยังเกิดแต่คิ แลวิคสัถวง

มุกตฤต มุตตมาฏ วากนัร^๕รู้^๕แก้^๕หิต^๕ กล่าวสังเขปคุณ
เร่วน้อยมาสัน^๕เท่านั้น ๗

(๓๐) จะกล่าวสรรพคุณเร่วใหญ่ ลูกนัร^๕จัก^๕แก้^๕
ไซ้^๕เสมหะอันยัง^๕เกิดแต่^๕คิ^๕ แก้ว^๕คัส^๕ทอง^๕งอก^๕ทวาร^๕ แก้ว^๕
เหียน^๕ แก้ว^๕คัท^๕ทรวง^๕ แก้ว^๕กระ^๕หาย^๕น้ำ^๕ กล่าวสังเขปคุณ
เร่วใหญ่ มาสัน^๕เท่านั้น ๗

(๓๑) จะกล่าวสรรพคุณออยเซย รู้^๕แก้^๕ลม^๕อัน^๕ท^๕พ^๕ฤ^๕ก^๕
แล^๕รู้^๕ปล^๕ก^๕ธา^๕ต^๕อัน^๕ท^๕ข^๕ให้^๕เกิ^๕ค^๕ให้^๕เจ^๕ริ^๕ณ^๕ข^๕น^๕ แล^๕แก้^๕ไซ^๕เม^๕หะ^๕
แก้^๕ไซ^๕สัน^๕นิ^๕บา^๕ต^๕ กล่าวสังเขปคุณแห่ง^๕อ^๕ย^๕เซ^๕ย^๕มา^๕สัน^๕แต่^๕
เท่านั้น ๗

(๓๒) จะกล่าวสรรพคุณว่านน้ำ รู้^๕แก้^๕โร^๕ค^๕อัน^๕ยัง^๕เกิ^๕ค^๕
แต่^๕ท^๕ร^๕ว^๕ง^๕ แล^๕รู้^๕บ^๕ำ^๕ร^๕ง^๕ซ^๕ง^๕โล^๕หิ^๕ต^๕ แก้ว^๕โร^๕ค^๕อัน^๕ห^๕ัก^๕แพ^๕ลง^๕
ร^๕ส^๕น^๕น^๕พ^๕าล^๕ข^๕ม^๕ กล่าวสังเขปคุณว่าน^๕น้ำ^๕มา^๕สัน^๕แต่^๕เท่านั้น ๗

(๓๓) จะกล่าวสรรพคุณชะเอมไทย ไซ^๕น^๕น^๕รู้^๕แก้^๕โล^๕หิ^๕ต^๕
ให้^๕ต^๕ก^๕เล^๕ย^๕ ลูก^๕น^๕น^๕รู้^๕แก้^๕ให้^๕ไซ^๕เม^๕หะ^๕แห่ง^๕ ตอ^๕ก^๕น^๕น^๕รู้^๕แก้^๕คิ^๕
แล^๕โล^๕หิ^๕ต^๕ เคร^๕ว^๕น^๕น^๕รู้^๕แก้^๕โร^๕ค^๕ใน^๕ค^๕อ^๕ รู้^๕แก้^๕ลม^๕ แก้ว^๕ล^๕ก^๕ข^๕ิ^๕ค^๕

แลให้เจริญกำลังแลรู้เจริญซึ่งอายุ รู้กระทำให้ผิวหนัง
นั้นผ่องใส รู้แก้พิษโรค รู้ตั้งไว้ซึ่งโลหิตแลทำให้
บริบูรณ์ รู้ทำลายเสียซึ่งเสมหะอันสกปรกเป็นรัง แลมีรส
อันหวานเย็น กล่าวสิ่งเขปคุณพระโสมไทยสิ้นเท่านั้น ฯ

(๓๔) จะกล่าวสรรพคุณพระโสมเทศ โยมนั้นรู้แก้ขี้ทวาร
ทั้งปวง แลกระทำให้เสมหะแห้งแลแก่ดี ทอกล้นรู้แก้
คันผดผาติ แลแก้พิษผดผาติ คนนั้นรู้กระหายเสียซึ่ง
ลมอันพัดเบียดบน รากนั้นรู้แก้โลหิตอันเน่าในอثر แก่
เสมหะแลลมแลรู้เจริญซึ่งอายุ กระทำให้ปัญญาบังเกิด
กล่าวสิ่งเขปคุณแห่งพระโสมเทศสิ้นเท่านั้น ฯ

(๓๕) จะกล่าวสรรพคุณผักชี มีรสอันขม ผาติ หวาน
รู้แก้ไข้อันยังเกิดแต่ทรวงรู้บำรุงธาตุ แก้ปากค่อมมีสยาย
รู้แก้สีกแก้กระหายน้ำ แก้เหียน แก้โรคอันยังเกิด
แต่จักษุ กล่าวสิ่งเขปคุณผักชีมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๖) จะกล่าวสรรพคุณขมิ้นชันนั้น รู้แก้ไข้อันยัง
เกิดแต่ดี แลชำระโรคอันยังเกิดแต่หนัง แก้ไข้อันผอม

เหลือธึง แลแก้มพะเกียงนั้น ฐึ้แก้มพะแลฟกขวม
แลแก้มขาคแผล กล่าวสังเขปคุณขมื่นขึ้นมาสั้นเท่านั้น ฯ

(๓๗) จะกล่าวสรรพคุณขมื่นเครือ ไบนั้ฐแก้ม โลหิต
เนาให้ตกเสีย คอกนั้นฐึ้แก้มบิค ตันนั้นฐึ้แก้มกระจายลมแล
แก้มโรคอันยังเกิดแต่คี่ แก้มโสมพะ แก้มวีโทยนั้น ราก
นั้นฐึ้ขบลิ้มอันทพฤษ์ให้ออกมา กล่าวสังเขปคุณขมื่น
เครือมาสั้นเท่านั้น ฯ

(๓๘) จะกล่าวสรรพคุณของคิง ฐึ้แก้มโรคทั้งปวงแล
ขาคแผล แก้มคัรวาตพยาธิแลมะเร็ง กล่าวสังเขปคุณ
ของคิงมาสั้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๙) จะกล่าวสรรพคุณผักไหมแดง ก็ดูกันกับ
คองคิงนั้นแล ฯ

(๔๐) จะกล่าวสรรพคุณลูกกรัก รสนั้นขม ฝาด ฐึ้กระ
ทำให้อาหารรวก ฐึ้แก้มปากคอกมิสยาย แลกระทำให้ฟัน
มัน แก้มคัรวาตริคสีทอง แลวิคสีทองทวาร ฐึ้แก้มไต้
เลือนในกระเพาะ กล่าวสังเขปคุณลูกกรักสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๔๑) จะกล่าวสรรพคุณมหาหิงคุ์ รั้งแก้วพรคิกอินผุก
แลแก้อชินโรคให้เสียคแทง รั้งกระทำให้อาหารงวค
รั้งบำรุงธาตุแลเสมหะแลลมให้ผ่องแผ้ว มีโรคอินหวาน
ประกอบไปด้วยเผ็ดขี้ขี้ กล้วยสังเขปคุณมหาหิงคุ์
มาลิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๔๒) จะกล่าวสรรพคุณการบูร รั้งกระทำให้อาหาร
งวค รั้งแก้อชินโรคอินผุกเกิดแต่จักษุ รั้งทำลายเสีย
ซึ่งเสมหะ กล้วยสังเขปคุณการบูรมาลิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๔๓) จะกล่าวสรรพคุณบัลลังก์ศิลา รั้งแก้พยาธิแล
ฆ่าแม่พยาธิอินชื้อว่ากฎฐึง กล้วยสังเขปคุณบัลลังก์
ศิลาลิ้นเท่านั้น ฯ

(๔๔) จะกล่าวสรรพคุณลันทเล รั้งแก้ โรคอิน
ประกอบไปด้วยแม่พยาธิ แก้มูกเลือด กล้วยสังเขป
คุณลันทเลลิ้นเท่านั้น ฯ

(๔๕) จะกล่าวสรรพคุณสมต ฐิแก้อภิญญาโรค
 แก่ โรคโลหิตอันกระทำให้อัน แก่ โลหิตอันอยู่โดย
 รอยคอบในอทร แลแก่โลหิตอันคั่นเบองบน ฐิวัณ
 ฐาคันกำเรบ ฐิตังซังส ฐิตำลายซังลม ฐิแก่วัก
 แสยแลหัดไอ กล่าวสังเขปคุณสมตมาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๔๖) จะกล่าวสรรพคุณพิมเสน ฐิแก่วโรคอัน
 บังเกิดแต่่นาสิก ฐิกระจายเลียบซังลมทังปวงอันตั้งอยู่
 โดยรอยคอบ กล่าวคุณพิมเสนมาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๔๗) จะกล่าวสรรพคุณน้ำประสานทองจีน ฐิแก่ว
 ฐิตีตวงอันบังเกิดแต่่นาสิก แลแก่โรสมหะอันผูกอยู่ใน
 อทร กล่าวสังเขปคุณน้ำประสานทองจีนสันแต่เท่านั้น ฯ

(๔๘) จะกล่าวสรรพคุณน้ำประสานทองเทศ ฐิแก่ว
 โรคอันบังเกิดในลำคอ แลแก่ลมแก่วัณมเหลือง
 ฐิแก่วิตีตวงสองจำพวก แก่วโรคอันบังเกิดแต่จักษ
 ทวาร แก่วฟกขม แลวัแก่วณินทพฤษ์แลแก่วหัด
 ไอ กล่าวสังเขปคุณน้ำประสานทองเทศสันแต่เท่านั้น ฯ

(๔๙) จะกล่าวสรรพคุณแก่นสน มีรสอันขมเผ็ด
แก่นนั้นชุ่มไปด้วยน้ำมัน รู้แก้ไขอันยังเกิดแต่เสมหะ
รู้กระจายเสียซึ่งลม กระพ่นรู้แก้ไขสันนิบาต กล่าว
สังเขปคุณแห่งแก่นสนมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๕๐) จะกล่าวสรรพคุณดอกค่านันรู้แก้ไขแห่งโรคอัน
ยังเกิดแต่หนึ่ง แลแก้ไขอภิวาณโรค กล่าวสังเขป
ซึ่งคุณแห่งดอกค่านันมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๕๑) จะกล่าวสรรพคุณจันทน์ขาว มีรสอันขม
หวาน รู้กระทำให้เกิดขุณฺณแลร่าย รู้แก้ไขอันยัง
เกิดแต่คัณฺฑแลคัณฺฑี แลแก้ไขหยาบช้า กล่าวสังเขปคุณ
จันทน์ขาวมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๕๒) จะกล่าวสรรพคุณจันทน์แดง มีรสอันขม
เย็น รู้แก้ไขอันยังเกิดแต่ทรวงแลคัณฺฑี รู้กระทำให้ชัน
ใจ รู้แก้ไขลักขีคแลขาคแลผล กล่าวสังเขปคุณจันทน์
แดงมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๕๓) จะกล่าวสรรพคุณเปราะหอมแดง โยมนั้นรู้
 แก่เกลอนช้าง คอกนั้นรู้แก่ โรคอันยังเกิดแต่จักขุ
 ตันนั้นรู้แก่ทองชน ศรัษณนั้นรู้แก่พไฟโลหิตให้ตก
 แลรู้แก่ซึ่งลมแลศรวาต แก่ไอแก่คอบเป็นฝน แล
 รู้แก่พิษแก่ทรวงแลแก่บาดแผล กล่าวสิ่งเขยคุณ
 เปราะหอมแดงสิ้นเท่านั้น ฯ

(๕๔) จะกล่าวสรรพคุณเปราะหอมขาว โยมนั้นรู้
 แก่คุณผีให้ตก คอกนั้นรู้แก่กุมารสตุ้งร้องไห้แลค
 หลังกา ตันนั้นรู้แก่โลหิตอันเน่าให้ตกเสีย ศรัษณ
 รู้กระจายเสียซึ่งโลหิต กล่าวสิ่งเขยคุณเปราะหอม
 ขาวสิ้นเท่านั้น ฯ

(๕๕) จะกล่าวสรรพคุณชะลูดแดง โยมนั้นรู้กระจาย
 เสียซึ่งโลหิต รากนั้นรู้ประหารเสียซึ่งอภินิญาณ
 โรค แก่ไข้ลักขัณอันยังเกิดเป็นเหตุแต่คี่ มีรสอันเย็น
 กล่าวสิ่งเขยคุณชะลูดแดงสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๕๖) จะกล่าวสรรพคุณพระสุททชาว ไบนันรุแก่
 ไซ้จิบ ลูกนันรุแก่ ไซ้อันกล้า คอกนันรุแก่ ไซ้อันเสีย
 จริต แลแก่คุรวาทแก่สีกแก่คิ แก่เสมหะ แก่ไซ้
 พิช กล่าวสังเขปคุณพระสุททชาวมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๕๗) จะกล่าวสรรพคุณสมิ ไบนันรุแก่ สิวในหน้า
 แลแก่ ไซ้อันยังเกิดแต่ตบ ลูกนันรุขยซึ่งเสมหะให้
 ลำรอก คอกนันรุแก่ โลหิตสัตว์อนันครรภ เปลือกนัน
 รุแก่แม่พยาธิอันยบุคคลเป็นเกลอนใหญ่ กระพสนัน
 รุแก่เกลอนน้อย ไสนันรุแก่ ให้พยาธิออกมาจากใน
 อทร รากนันรุแก่สันนิษาศ ลงโลหิตสัตว์ออกมา กล่าว
 สังเขปคุณสมิมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๕๘) จะกล่าวสรรพคุณคินเป็ค ไบนันรุฆ่าแม่ชี
 กลาก คอกนันรุแก่ วิตสัตว์ทวาร ลูกนันรุแก่โกษา
 อันหงอก เปลือกนันรุแก่นัว กระพสนันรุแก่เกลอน แก่น
 นันรุกระยาบลอันผลกว่าอันทพฤษ รากนันรุแก่
 เสมหะให้คัก กล่าวสังเขปคุณคินเป็คมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๒๐) จะกล่าวสรรพคุณครอบทั้งสาม มีคุณทุกกัน
รู้ทั้งไวซึ่งโลหิตแลลม ทอกลันรู้ชำระได้ ไบนันรู้
กระทำให้อุพโพฬลออกมา รากันรู้แก้ลมแลคึกกระทำ
ให้ปรกติแห่งธาตุ แลรู้เจริญสุขแห่งธาตุ แก่
มฤตกฤต แก่ใจแก่ไข่มอเหลื่อง แลเจริญซึ่ง
อายุ กล่าวถึงเขปคุณครอบทั้งสามสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๖๓) จะกล่าวสรรพคุณข้าใหญ่ คิริยะนั้นรู้แก่วัง
ลมิให้กระวาย แลแก้ฟกขม แก้พิษ ตันนั้นรู้แก้บิด
อินตกลีหิต โปนนั้นรู้ฆ่าตัวชุกกลาก ดอกนั้นรู้แก้เกล็ด
นอยใหญ่ กล่าวถึงสรรพคุณข้าใหญ่มาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๒๒) จรกล่าวสรรพคุณเข้าถึง ^๔ต้นน้ำรู้แก้พิษ ^๕คาคอผลทราย ^๕ใบน้ำรู้แก้เกล็ดขนน้อยใหญ่ ^๕ดอกน้ำรู้ ^๕แก้พยาธิในอุทรให้ออกมา ^๕รากน้ำรู้แก้พิษผื่นชื้อว่า

มาระตะ ศิริษะนั้นรู้แก่ ใช้สำหรับขรรษ กล่าวถึงเขปคุณ
ชำลิ่งสิ้นเท่านั้น ฯ

(๖๓) จะกล่าวสรรพคุณกะทือ ลำคั้นนั้นรู้แก่ ใช้ขึ้น
กระทำให้เขปอาหาร ใบนั้นรู้แก่ โลหิตอยู่ไฟให้ตกเสีย
คอกนั้นรู้แก่ ใช้ขึ้นผสมเหลียง รากนั้นรู้แก่ ใช้ขึ้นร้อน
กระทำให้เป็น ศิริษะนั้นรู้ทั้งไวซึ่งน้ำมันแห่งสัตว์อื่นแห่ง
ให้บริบูรณ์ขึ้น กล่าวถึงเขปคุณกะทือสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๖๔) จะกล่าวสรรพคุณไฟล ลำคั้นนั้นรู้แก่ ประ
กอบไปทั่วขบขะ ใบนั้นรู้แก่ ใช้ขึ้นเมื่อยขบ คอกนั้นรู้
แก่ กระจายเสียซึ่งโลหิตอภิญญาณ รากนั้นรู้แก่ โลหิต
ออกจากปากแลจุมภ ศิริษะนั้นรู้แก่ ขยโลหิตให้ออกมา
กล่าวถึงเขปคุณไฟลสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๖๕) จะกล่าวสรรพคุณกะชาย มีรสอันเผ็ด ชม
ร้อน รู้แก่ ใช้ขึ้นบังเกิดในปาก แลแก้มทุกฤดู กล่าว
ถึงเขปคุณกะชายมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๖๖) จะกล่าวสรรพคุณหอม ไบนั้นมีรสอันหวาน
 เค็มเล็กน้อย รู้แก่ใช้หวัคแลกระจ่ายเสียซึ่งรังไขอันสก
 เปนเรื้อน แลแก่ใช้อันยังเกิดแต่แสง คิริษะนั้นมีรสอัน
 หวานแผ่ครึ้น รู้แก่ใช้อันยังเกิดแต่ทรวง แลรู้กระทำ
 ให้โภษาคงงาม แลกระทำให้อาหารงวต รัยารุงธาตุ
 รู้แก่ใช้สันนิบาต รู้แก่ใช้อันยังเกิดแต่จักษ รู้กระทำให้
 เสรมหะตก รู้แก่ปากคอให้สยาย กล่าวสิ่งเขปคุณหอม
 มาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๖๗) จะกล่าวสรรพคุณกระเทียม คิริษะนั้นรู้แก่
 พยาธิ แลแก่หักแพลง แก่ใช้ลักปิด แก่เสมหะ แก่ลม
 แก่ฟกขวม แลรู้แก่ซึ่งวิคัลคอง กลาก เกลอน แล
 สือก ไบนั้นรู้กระทำให้เสมหะแห้ง แลกระจ่ายซึ่ง
 โลหิต กล่าวสิ่งเขปคุณกระเทียมสิ้นเท่านั้น ฯ

(๖๘) จะกล่าวสรรพคุณแห่งกะมุก ไบนั้นรู้แก่ลม
 แลรู้ฆ่าเสียซึ่งแม่พยาธิ กล่าวคือตะมอย แก่เกลอน
 อันยังเกิดขึ้นทหน้า เปลือกนั้นมิรสอันร้อน รู้แก่ซึ่งนัว

แลแก้ลมอันกระทำให้เย็นในอุทร ภาระพินนี้รู้กระทำให้
 ชุบน้ำคนให้ออกมา แก่นนี้รู้แก้วิเศษดวงมอมเหลือง
 รากนี้รู้แก้มานลม กล่าวสิ่งเขยคุณกุมขมาสันแต่
 เท่านั้น ฯ

(๖๙) จะกล่าวสรรพคุณกุ่มน้ำ โยนนี้รู้กระทำให้
 เหยื่อชานออกมา ดอกนี้รู้แก้เจ็บตา ลูกนี้รู้แก้ไขอัน
 กระทำให้ร้อนหนาว เปลือกนี้รู้แก้สอกล แลแก้ลมให้
 เรอชยชนเยอชน ภาระพินนี้รู้แก้วิเศษดวงให้ลงเยอคำ
 แก่นนี้รู้แก้แกว รากนี้รู้ทำลายเสียชงบพโพอันผก
 เปนก้อน กล่าวสิ่งเขยคุณแห่งกุ่มน้ำมาสันเท่านั้น ฯ

(๗๐) จะกล่าวสรรพคุณคนที่สอขาว โยนนี้รู้ตั้งคำให้
 ปรกติแลแก้ลม รู้แก้แม่พยาธิแลแก้ส่ายคายในกาย
 ดอกนี้รู้แก้ไขอันยังเกิดแต่ทรวง แลรู้แก้พยาธิ
 เปลือกนี้รู้แก้ไขอันกระทำให้เย็น ภาระพินนี้รู้แก้เหียน
 แลราก โส้มนนี้รู้แก้ฤดูแล้งคั่งชงโลหิต รากนี้รู้แก้ไข
 อันกระทำให้ร้อน กล่าวสิ่งเขยคุณคนที่สอขาวมาสัน
 แต่เท่านั้น ฯ

(๗๑) จะกล่าวสรรพคุณคนที่สอคำ เปลือกนั้นรู้
 แก้วไขฟักขวม แลแก้ววิคสีดวง แลแก้วลัมเลียดแทง
 แลแก้วพยาธิ โยนั้นรู้แก้วไสมหะ ยางนั้นรู้แก้วโลหิตแล
 ลมให้กระจาย แลแก้วแม่พยาธิแลครุฑาแลแก้วบำรุง
 ธาตุ รากนั้นรู้แก้วลมให้กระจายแลแก้วคณให้ตก แล
 แก้ววิคสีดวงแห่งให้ตกออกมา กล่าวสังเขปคุณคน
 ที่สอคำดังนี้เท่านั้ ๗

(๗๒) จะกล่าวสรรพคุณรักขามมีรคณจิต โยนั้น
 รู้แก้ววิคสีดวงทวารแลครุฑา ยางนั้นรู้แก้ววิคสีดวงใน
 ลำไส้ ดอกนั้นรู้แก้วแม่พยาธิคอกกลากแลเกลอน ลูก
 นั้นรู้แก้วชิงรังแค ต้นนั้นรู้ทั้งทวารทั้ง ๘ ให้ยวิษณ
 รากนั้นรู้แก้วมูกเลือดแลไขเหนื่อ กล่าวสังเขปคุณรัก
 ขามาสิ้นแต่เท่านั้ ๗

(๗๓) จะกล่าวสรรพคุณหญ้าพันง ต้นนั้นรู้แก้วขี
 เปา โยนั้นรู้แก้วโรคในลำคอกอนขนคจหนามขั้ว ดอกนั้น
 รู้แก้วไสมหะในอทร ลูกนั้นรู้แก้วเมคณให้ตก รากนั้น

รู้แก่เขาอันหยก กล่าวถึงเขาคูณแห่งหม่าพั้งมาสัน
แต่เท่านั้น ฯ

(๗๔) จะกล่าวสรรพคุณมะไฟเคื่อนห้า คันทันรู้
บำรุงธาตุแลกระทำให้อาหารงวด ไบนันรู้แก้แม่พยาธิให้
หายคือกลาก เกลื่อน เรอน แลมาเสียซึ่งไส้เคื่อน
ในอุทร ลูกนันรู้กระทำ โลหิตในอุทรนั้นให้ตกเสีย
รากนันรู้ยังโลหิตเบื้องบนให้ตก กล่าวถึงเขาคูณแห่ง
มะไฟเคื่อนห้ามาสันเท่านั้น ฯ

(๗๕) จะกล่าวสรรพคุณกะเม็ง คันทันรู้แก้ลมให้
กระจายแลแก้โลหิตอันกระทำให้อัน ทอกลันรู้แก้คิ
อันฟุ้งซ่านให้บริบูรณ์ ลูกนันรู้แก้ลมให้กระจาย ราก
นันรู้แก้ลมอันวิ่งเวียนอยู่ในอุทรให้ ชนเบื้องบน กล่าว
ถึงเขาคูณกะเม็งมาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๗๖) จะกล่าวสรรพคุณว่านหางช้าง คันทันรู้แก้
คุณอันบุคคลกระทำด้วยหนึ่ง ไบนันรู้แก้คุณอันบุคคล
กระทำด้วยหนึ่ง ทอกลันรู้แก้คุณอันบุคคลกระทำด้วย

ผม รากนั้นรู้แก่คุณอันบุคคลกระทำด้วยกระดูก กล่าว
สังเขปคุณว่านทางข้างมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๗๗) จะกล่าวสรรพคุณของหลวงโขน โขนนั้นรู้
แก่ลม แก่ไล่เคียน แก่วิธลีทวง คอกนั้นรู้แก่โลหิต
ให้ตกเสีย ลุกนั้นรู้ข้างซึ่งที่ เปลือกนั้นรู้แก่เสมหะ
แก่ลม แก่น้ำให้ออกมา กระพินนั้นรู้แก่พิษฝุ่เล็ก แก่น
นั้นรู้แก่ฝุมะระทะ รากนั้นรู้แก่สรรพพิษ กล่าวสังเขป
คุณของหลวงโขนมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๗๘) จะกล่าวสรรพคุณจิกแลกาหลง ทั้งสอง
สิ่งนี้มีคุณดุกกัน รู้แก่ปวดศีรษะ แลแก่โรคสตรี รู้
แก่ลักขี้แผลเสมหะ กล่าวสังเขปคุณจิกแลกาหลงสิ้น
เท่านั้น ฯ

(๗๙) จะกล่าวสรรพคุณคึกเค้า รู้แก่เสมหะและ
โลหิต แลรู้แก่ไข้ รู้แก่ระมิดุทร กล่าวสังเขปคุณ
คึกเค้ามาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๘๐) จะกล่าวสรรพคุณมพิจิตร ไบนันร้แก้พิษ
ทั้งปวง ดอกนั้ร้แก้พิษ แล้วประทับพไฟให้ตก
แตกออกมา รากนั้ร้แก้พิษอันกระทำให้เหี้ยน กล่าว
สังเขปคุณมพิจิตรมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๘๑) ถ้าจะทำเกล็ด ๕ ประการ คือเกล็ดสินเธาว์ ๑
เกล็ดพิก ๑ เกล็ดผอ ๑ เกล็ดสมุทร ๑ เกล็ดวิก ๑
เป็น ๕ ประการด้วยกันดังนี้ ท่านให้เอาเกล็ดการ คือ
เกล็ดเรากินมาทำให้เลื่อยค แล้วจึงเอาน้ำใส่พอควร
ต้มด้วยหม้อใหม่ให้แห้ง แล้วผสมไฟเกล็ดให้หม้อแดง
แล้วจึงเอาเกล็ดนั้นออกมาแบ่งเป็น ๕ ส่วนก่อน ๆ กล่าว
ต่อไปดังนี้

ถ้าจะทำเกล็ดสินเธาว์ ท่านให้เอาน้ำนมโคลงกวน
กวนเกล็ดนั้น ๓ วันให้แห้งแล้ว เกล็ดนั้นจึงได้ชื่อว่าเกล็ด
สินเธาว์ มีคุณรู้ทำลายเสียซึ่งพรวรค และแก้ระส่ำ
ระส่าย และแก้ตรีโทษคือเสมหะ ลมคื่นนั้น กล่าว
สังเขปคุณเกล็ดสินเธาว์มาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

ถ้าจะทำเกลือกพิก ท่านให้เอนำผ้งลงกวนกับเกลือนั้น ๓ วันให้แห้งแล้ว เกลือนั้นจึงจักได้ชื่อว่าเกลือกพิก มีรสอันขมเผ็ด มีคุณรู้กระทำให้เสียงดีแลให้ชื่นในลำคอ กล่าวสังเขปคุณเกลือกพิกมาสิ้นแต่เท่านี้

ถ้าจะทำเกลือกฝ่อ ท่านให้เอนำนมโคแล่นน้ำมันงาลงกวนกับเกลือนั้น ๓ วันให้แห้งแล้ว เกลือนั้นจึงจักได้ชื่อว่าเกลือกฝ่อ มีคุณรู้แก้โดยอนุโลมปติโลม แลแก้โรคอันเสียดแทง รุ่ยารุงไฟธาตุ แลรู้แก้กวมารพรวกตกมูกนั้น กล่าวสังเขปคุณเกลือกฝ่อสิ้นเท่านี้ ๗

ถ้าจะทำเกลือกสมทรี ท่านให้เอนามตโคลงกวนกับเกลือนั้น ๓ วันให้แห้งแล้ว เกลือนั้นจึงได้ชื่อว่าเกลือกสมทรี มีรสอันหวาน มีคุณรู้กระทำให้อาหารงวค รู้แก้ระส่ำระสาย แลรู้บำรุงธาตุ รู้แก้พรวกแลค้ำแลคึกเค็ด รู้แก้โรคอันบังเกิดแต่ตา กล่าวสังเขปคุณเกลือกสมทรีสิ้นแต่เท่านี้ ๘

ถ้าจะทำเกลียวอีก ท่านให้เอาสรวาลงกวนกับเกล็ด
นั้น ๓ วันให้แห้งแล้ว เกล็ดนั้นจึงจักได้ชื่อว่าเกล็ดอีก
ชั้นว่าเกล็ดอีกชั้น ยังมีได้พบสรวพคุณก่อน ฯ

(๘๒) จะกล่าวสรวพคุณคอกคาง รสนั้นหวานรู้
บำรุงธาตุ รู้แก้ปวดแห่งขาคแผล รู้แก้พิษงู แลแก้ฟก
ขวม แก้กระดูก รู้แก้ไขอันยังเกิดแต่จักษ รู้เจริญ
สุขชาติ กล่าวถึงเขปคุณคอกคางสิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๓) จะกล่าวสรวพคุณกรักขี รู้บำรุงธาตุ รู้แก้
กระดูกแลโรคในฟัน รู้ประหารเสียซึ่งเสมหะและไ้พิษ
กล่าวถึงเขปคุณกรักขีสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๘๔) จะกล่าวสรวพคุณคอกบัวหลวง มีรสอันหวาน
เผือก เย็น รู้กำจัดเสียซึ่งวาโย โลหิต เสมหะ กล่าว
ถึงเขปคุณบัวหลวงสิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๕) จะกล่าวสรวพคุณคอกสัถยข คอกพิกล
คอกแกร คอกสน แลคอกจำปาทั้ง ๕ สิ่งนี้ มีคุณค
งกันกับคอกบัวหลวง ฯ

(๘๖) จะกล่าวสรรพคุณก้านบัวสัตตบงกช ก้านบัวชม
ทั้ง ๒ สิ่งนี้ มีคุณดั่งกัน มีรสอันหวาน ฝาด เย็น รับประทาน
แก้ซึ่งโลหิตเสมหะ กล่าวถึงเขยคุณก้านบัวสัตตบงกช
ก้านบัวชมมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๗) จะกล่าวสรรพคุณรากบัวหลวง รับประทานซึ่ง
เสมหะ แลรับารุงเพลิงธาตุ รับประทานซึ่งฟอง แลแก้ที่
แก้ราก แก้กระหายน้ำ กล่าวถึงเขยคุณรากบัวหลวง
มาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๘๘) จะกล่าวสรรพคุณขี้เต้าน้ำ รับประทานแก้
เสมหะแลคุดคุด แลรับารุงเพลิงธาตุ กล่าวถึงเขย
คุณขี้เต้าน้ำมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๘๙) จะกล่าวสรรพคุณพิกุล ใบนั้นรับประทาน
คือได้ควนแลได้ลาม เปลือกนั้นรับประทานอันยังเกิด
แต่ฟัน กระพอนนั้นรับประทานน้อย แก่นนั้นรับประทานโลหิต
รากนั้นรับประทาน กล่าวถึงเขยคุณพิกุลมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๙๐) จะกล่าวสรรพคุณยุคนาค โยนันรูฆ่าเสียซึ่ง
 แผลอันถูกหอกแลดาบ ดอกนันรูแก้ทั้งไว้ซึ่งโลหิต
 แลแก้สายในสรรพกายอันยังเกิดด้วยโทษ มีหนงอันเสีย
 เปลือกนันรูกระจายซึ่งขบไฟ กระพนนันรูแก้เสมหะใน
 ลำคอ แก่นนันรูแก้ลมชัก รากนันรูแก้ลมในไส้ กล่าว
 สังเขปคุณยุคนาคสิ้นเท่านั้น ฯ

(๙๑) จะกล่าวสรรพคุณจำปา โยนันรูแก้ไข้ช้อณ
 ญาณ ดอกนันรูซึ่งซึ่งโลหิตอันกระทำให้เย็น แล
 กระจายเสียซึ่งโลหิตอันร้อน เปลือกนันรูซึ่งซึ่งเสมหะ
 ในลำคอ กระพนนันรูทำลายเสียซึ่งไข้อันกินของแสลง
 แก่นนันรูแก้กฐฐัง ยางนันรูแก้วิคัลดวงพลวกร รากนัน
 รูกระทำซึ่งโลหิตแห่งสัตว์อันอยู่ไฟให้ตกเสีย กล่าว
 สังเขปคุณจำปาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๙๒) จะกล่าวสรรพคุณกรรณิกา มีรสอันหวาน
 แลฝาด ตันนันรูแก้ปวดศีรษะ โยนันรูบำรุงคิ ดอกนัน

รู้แก่เวณจักษแลใช้จับ รากนั้นรู้แก่พรรคอันผลเป็น
 ก้อน รู้เจริญสขธาตุ แลกระทำให้เกิดกำลัง รู้ประหาร
 เสียซึ่งไขอันยังเกิดแต่ลมแลคี่ แลแก่เกษาหงอก รู้
 กระทำให้ผิวพรรณผ่องใส กล่าวสังเขปคุณภรรณิกา
 สิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๓) จะกล่าวสรรพคุณคอกมลิ รู้แก่ไขอันยังเกิด
 แต่เสมหะแลคี่ กล่าวสังเขปคุณคอกมลิสิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๔) จะกล่าวสรรพคุณแฝกหอม คันทันนั้นรู้แก่ไข
 สันนิบาต โยมนั้นรู้แก่ไขอันกระทำให้อ่อน คอกนั้นรู้แก่
 ไขโลหิตอันเน่าให้ตกเสีย รากนั้นรู้แก่ไขอภิญญาณ
 แลแก่เหอ แก่ส่าย แลรู้แก่ไขอันยังเกิดแต่ทรวง
 แลรู้แก่โลหิต แก่คี่ แก่ไขพิษ แก่คชราต กล่าว
 สังเขปคุณแฝกหอมสิ้นเท่านั้น ฯ

(๘๕) จะกล่าวสรรพคุณเปราะยา คันทันนั้นรู้กระจาย
 เสียซึ่งคี่แลลม โยมนั้นรู้กระทำให้พิกขมในท้องนั้นตก
 เสีย คอกนั้นรู้แก่ไขเห็นคเหนอย รากนั้นรู้กระทำซึ่ง

โลหิตอันเคี้ยวให้ตกเสีย คิริษะนั้นรู้แก้อันแสง กล่าว
สังเขปคุณเปราะปามาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๙๖) จะกล่าวสรรพคุณโหราเคื่อยไก่อ่ คั้นนั้นรู้แก้อัน
คุณอันบุคคลกระทำด้วยเนื้อแลหนัง ไบนั้นรู้กระจายเสีย
ซึ่งโลหิตอันเน่า คอกนั้นรู้กระจายเสียซึ่งรังลมแลรัง
เสมหะอันผูก รากนั้นรู้ทำลายเสียซึ่งโลหิตแลลมอัน
ผูกเป็นก้อนให้ตกเสีย กล่าวสังเขปคุณโหราเคื่อยไก่อ่
สิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๙๗) จะกล่าวสรรพคุณกกกลิงกา คั้นนั้นรู้ทำลาย
เสียซึ่งค้อนผูก ไบนั้นรู้ฆ่าแม่พยาธิทั้งปวง คอกนั้นรู้
แก้ปากอันชค้อนเข็ญ รากนั้นรู้กระทำให้โลหิต แล
ไล่เลื้อนในอุทรให้ตกเสีย แลรู้บำรุงเพลิงธาตุ รู้กระทำ
ให้อาหารแลเสมหะนั้นงวค มีรสอันเผ็ดขม กล่าว
สังเขปคุณกกกลิงกามาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๙๘) จะกล่าวสรรพคุณสะเคาน้อย รู้แก่วิตลี้ดวง
งอกคุดราก แลรู้แก้แผลทั้งปวงอันประอบยไปด้วยแม่

พยาธิ รู้แก่รำกแลเหียน แลเสมหะแลคี้ กล่าวคุณ
สะเคาน้อยมาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๙๙) จะกล่าวสรรพคุณสะเคาใหญ่ มีรสอันขม
ฝาดเย็น รู้แก่ระมัดซึ่งท้อง รู้บำรุงธาตุ รู้กระทำให้อาหารงวต
รู้แก่แม่พยาธิทั้งปวง แลรู้แก่ โรคในลำคอ
แลแก่ โลหิตแลคี้ คอกลั่นรู้แก่โรคสัควงใน
ลำคออันกระทำไห้คนนั้นตจหนึ่งพยาธิอันตายอยู่นั้น ลูก
นั้นรู้แกลมแลคี้ เปลือกนั้นรู้แก่บิดเป็นมูกเลือด กระพ
นั้นรู้แกคิแลแกเข้านเพื่อครั้ง แก่นนั้นรู้แกลมอันกระทำ
ให้เหียนราก แลลมอันผูก รากนั้นรู้แก่เสมหะอันผูก
ภายในแลเสมหะอันคิลำคอ กล่าวสังเขปคุณสะเคา
ใหญ่สันแต่เท่านั้น ฯ

(๑๐๐) จะกล่าวสรรพคุณพิลังกาสา มีรสอันขม
รู้แก่ไข้อันยังเกิดแต่ตับ รู้แก่โรคอันประกอบด้วย
แม่พยาธิแลแก่ไข้คิสาร รู้แก่โรคสำหรับบรุษ กล่าว
สังเขปคุณพิลังกาสามาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๑๐๑) จะกล่าวสรรพคุณขี้เหล็ก รู้แก้มูกฤต
แลแก่นัว ทอกล้นรู้แก่วิไลยิต แลแก่นอนมิลลย แก้ว
หิกละรังแค เปลือกน้ันรู้แก่วิตสัทวง กระพ่นรู้แก่วิ
ไลยิตอันกระทำให้ระส่ำระสาย แก่นน้ันรู้แก่มอน
ประกอบกระทำให้เย็นทั่วทั้งกาย แลแก้พยาธิในอุทร
ส้ันน้ันรู้แก่วิไลยิตอันขบของบน แลแก้วิไลยิตอันกระทำ
ให้ระส่ำระสายในอุทร แลรู้แก่วิไลยิตอันกระทำให้แสบ
ในจักขุทวาร รากน้ันรู้แก่วิไลยิตอันกระทำให้นาว แลใช้
อันผิกล้างแลง กล่าวสังเขปคุณขี้เหล็กสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๑๐๒) จะกล่าวสรรพคุณหญ้าตีนนก รู้แก่วิไลยิต
กระทำให้อ่อนกระหายน้ำ เป้นเพอติอันแห้ง กล่าว
สังเขปคุณหญ้าตีนนกมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๑๐๓) จะกล่าวสรรพคุณเพ็ดกะตัก รู้แก่วิไลยิต
แลรู้แก่วิไลยิตยังเกิดแต่เสมหะแลติ รู้แก่มอนแน่น
ในทรวงให้กระจาย กล่าวสังเขปคุณเพ็ดกะตักสิ้นแต่
เท่านี้ ฯ

(๓๐๔) จะกล่าวสรรพคุณใช้มคตัน ไบนันรุ่ม่า
ชุกลาก คอกนันรุ่ม่าไล่เคื่อนให้ออกมาจากในอทร
ลกนันรุ่ม่าให้พโพออกเร็ว เปลือกนันรุ่ม่าแมงคา
เขาค ภาระพนันรุ่ม่าเกลื่อนข้าง แก่นนันรุ่ม่าแมชเวอน
รากนันรุ่ม่าแม่ชุกลากแล้งแค กล่าวสังเขปคุณใช้มค
ตันมาสันแต่เท่านั้น ฯ

(๓๐๕) จะกล่าวสรรพคุณส้มข่อย ตันนันรุ่ม่า
น้ำตาอันเสียให้ตั้ง ไบนันรุ่ม่าโรคอันยังเกิดแต่จักษ
คอกนันรุ่ม่าเคื่อนให้ติด ลกนันรุ่ม่าปากกมวอนใช้
รากนันรุ่ม่าไซอันกระทำให้ออนเย็น กล่าวสังเขปคุณ
ส้มข่อยสันแต่เท่านั้น ฯ

(๓๐๖) จะกล่าวสรรพคุณราชพฤกษ์ ไบนันรุ่ม่า
แม่พยาธิทั้งปวง คอกนันรุ่ม่ายาคแผลทั้งปวงให้หาย
ลกนันรุ่ม่าเสมหะให้ตก เปลือกนันรุ่ม่าเนอแลหน่งให้
ตั้งมัน ภาระพนันรุ่ม่าแม่ร่ามนาด แก่นนันรุ่ม่าไล่เคื่อน
ให้ตก รากนันรุ่ม่าแม่พยาธิ คือคุดรานั้นให้ตาย

แลแก่ไข้จับ มีรสอันหวาน กล่าวถึงเขปคุณราชพฤกษ์
สิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๐๗) จะกล่าวสรรพคุณพืชสังฆาฏู รู้แก่กระกุก
แตกหักแลรู้แก่ลม กล่าวถึงเขปคุณพืชสังฆาฏู
สิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๐๘) จะกล่าวสรรพคุณอัญชันทั้งสอง ดอกขาว
นั้นแก่พิษ ดอกเขยวนั้นรู้แก่ฟักขมคอ กล่าวถึงเขป
คุณอัญชันทั้งสองสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๐๙) จะกล่าวสรรพคุณหงอนไก่คอกกลม ราก
นั้นรู้แก่ไข้นยังเกิดแต่ลมแลไข้พิษ แลรู้แก่โลหิต
แลแก่ลมอันทพฤกษ์ รู้บำรุงธาตุมิให้เป็นอันตราย
แก่หืดแลแก่ไข้ รุกระทำให้อาหารงวต รู้แก่ซึ่ง
เสมหะมีรสอันเผ็ดเมา กล่าวถึงเขปคุณหงอนไก่
คอกกลมสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๑๐) จะกล่าวสรรพคุณคันเป้น้ำ ใบนั้นรู้แก่
ไข้หวัค ดอกนั้นรู้แก่โลหิต เปลือกนั้นรู้แก่ไข้เพอ

กระพนั้นรู้แกใช้บัญญัติโลกให้ตกเสีย รากนั้น
รู้แกล้มให้กระวาย กล่าวถึงเซปคุณแห่งต้นเขื่อนน้ำ
มาสินแต่เท่านั้น ฯ

(๑๑๑) จะกล่าวสรรพคุณชุมเห็ดไทย รู้แกใช้
วาโยแลเสมหะแลหืดแลคหโรค ลูกนั้นรู้แกฟกขม
แต่เมล็ดในนั้นมีคุณคึกกับผักขวง กล่าวถึงเซปคุณ
ชุมเห็ดไทยมาสินแต่เท่านั้น ฯ

(๑๑๒) จะกล่าวสรรพคุณขบขม รู้แก วิดสีทอง
งอกแลหืดแลรู้ชำระซึ่งเสมหะ กล่าวถึงเซปคุณขบ
ขมสินแต่เท่านั้น ฯ

(๑๑๓) จะกล่าวสรรพคุณผักปรางขาว ต้นนั้นรู้
แกพิษผดผก ใบนั้นรู้แก ขกกลาก ดอกนั้นรู้แก
เกลื่อนนัยใหญ่ รากนั้นรู้แกมีคตต่างต้นต่าง แก
รังแคแลแกพิษ แลรู้เจริญปัญญาแลรู้แกพัรรค
กล่าวถึงเซปคุณผักปรางขาวมาสินแต่เท่านั้น ฯ

(๑๑๔) จะกล่าวสรรพคุณหญ้าแพรก . คณัณร
 แก่คนผดาค คณัณรแก ไซอณรอน ลุณัณรแก ไซ
 ลักยค วากณัณรแกพิษผดาคไหยเณ กล่าวสังเขป
 คุณหญ้าแพรกสันเท้าน ๗

(๑๑๕) จะกล่าวสรรพคุณฝาง รัแกเสมหะแกลัม
 แก่คิ แลรัแก โลหิตไห้งามบริบูรณ์ กล่าวสังเขปคุณ
 ฝางสันเท้าน

(๑๑๖) จะกล่าวสรรพคุณครั่ง รัแก ไซแกชอ
 อินทิกถัน ครั่งนัมคณคจกัณกับวากสามสิบ กล่าว
 สังเขปคุณครั่งเท้าน ๗

(๑๑๗) จะกล่าวสรรพคุณรังหมาหล้าน ว่าคิน
 เกิดแต่โสระประเทศกว่า รัแกลัมแลคิแกเสมหะแก ไซ
 แลรัแก ชั่งไซพิษ กล่าวสังเขปคุณรังหมาหล้าน
 เท้าน ๗

(๑๑๘) จะกล่าวสรรพคุณเหล็ก รู้แก่คุชราทบอน
อินแลย แลรู้แก่ วิทสีทวงงอก แลรู้แก่แผลอินประกอบ
ไปด้วยแม่พยาธิ กล่าวสังเขปคุณเหล็กสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๑๙) จะกล่าวสรรพคุณพรมมิ คั้นน้รู่แก่
โลหิตให้ตกเสีย แลเจริญซึ่งปัญญา ไบน้รู่แก่
ซึ่งเสมหะ ทอกลน้รู่แก่ โลหิตอันเสียมีวรรณดั่งน้ำ
หมาก กล่าวสังเขปคุณพรมมิสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๐) จะกล่าวสรรพคุณเสนียด ไบน้รู่แก่แผล
ในลำคอ แลแก้คออินเปนต์จหนามขั้ว แลแก้แม่พยาธิ
ในไรฟัน แลรู้ห้ามซึ่งโลหิตลดยกให้หยด ทอกลน้รู่
ฆ่าไส้เดือนในอุทรให้ตาย ลกน้รู่แก่ซึ่งฝอน เปลือก
น้รู่แก่ซึ่งวิทสีทวงไอ กระทบแลไสน้รู่แก่ซึ่งคิ ราก
น้รู่แก่ซึ่งเสมหะแลลม แก้ลักขั้วแลไข้จับ รู้แก่
คุชราทแลผอมแห้ง แลรู้กระทำให้ ผิวพรรณผ่องใส
กล่าวสังเขปคุณแห่งเสนียดมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๑) จะกล่าวสรรพคุณโคกกระออม ถือนั้น
 แก่ไขจิบ ไบนันรู่แก้หืด คอกนั้นรู่แก้ โลหิตในอก
 ให้ตก ลูกนั้นรู่กับพิษไฟ รากนั้นรู่แก้ตาต้อแลพิษงูเห่า
 กล่าวสังเขปคุณโคกกระออมสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๒) จะกล่าวสรรพคุณลูกมะตูมอ่อน รู่แก้ซึ่ง
 วาโยโลหิตเสมหะ แลบุปไฟอันเน่าในอุทรให้ตกเสีย
 แลรู่แก้ตรีโทษ กล่าวสังเขปคุณมะตูมอ่อนสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๓) จะกล่าวสรรพคุณลูกมะตูมแก่ รู่แก้ซึ่ง
 เสมหะแลลม รู่บำรุงเพลิงธาตุ รู่กระทำให้อาหารงวต
 กล่าวสังเขปคุณลูกมะตูมแก่สิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๔) จะกล่าวสรรพคุณลูกมะตูมสุก รู่แก้ลม
 อันเสียในอุทร แลรู่แก้ซึ่งมูกเลือด รู่บำรุงธาตุ รู่
 กระทำให้อาหารงวต รู่แก้ปากค่อมมีสยาย รู่แก้
 กระหายน้ำอันโถมตามวาโยธาตุ กล่าวสังเขปคุณลูก
 มะตูมสุกมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๕) จะกล่าวสรรพคุณนมสวรรค์ตัวผู้ คั้นนั้น
 รู้แก่พืชตะขบ ไบนั้นรู้แก่ลมในทรวงอก คอกนั้นรู้แก่
 โลหิตในอุทร รากนั้นรู้แก่ โลหิตอันเป็นเพื่อใช้เห็น
 กล่าวสังเขปคุณนมสวรรค์ตัวผู้มาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๒๖) จะกล่าวสังเขปคุณนมสวรรค์ตัวเมีย คั้น
 นั้นรู้แก่ ผลกบว ไบนั้นรู้แก่ พืชผาคอนชื่อว่ามาระทะ
 คอกนั้นรู้แก่พืชสัตว์ทั้งปวงแลพืชผกาฬ รากนั้นรู้แก่
 ลมให้ชานออกมา กล่าวสังเขปคุณนมสวรรค์ตัวเมีย
 มาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๗) จะกล่าวสรรพคุณผักโหมหินทั้งสอง คือ
 ผักโหมหินขาว ผักโหมหินแดง คั้นนั้นรู้แก่ลมอันผูก
 เปนก้อนแลลมให้เรือ ไบนั้นรู้แก่เสมหะแลคิ คอก
 นั้นรู้แก่ โลหิตอภิญญาณให้ตั้งอยู่ รากนั้นรู้แก่ลม
 อันทพฤษให้ตก รู้แก่มอทรวาทวิคสีทวงกล้าเปน
 กำลัง รู้แก่ วิคสีทวงงอกทวาร รู้แก่ขงเสมหะ กล่าว
 สังเขปคุณผักโหมหินทั้งสองสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๒๘) จะกล่าวสรรพคุณรากจึงจ้อแดง รู้แก่ซึ่ง
 เสมหะแลลม แลคี่ แลรู้กระทำให้อาหารงวค มีรส
 อันหวาน กล่าวสิ่งเขปคุณรากจึงจ้อแดงมาสิ้นแต่
 เท่านั้น ฯ

(๑๒๙) อันว่ารากจึงจ้อขาวมีรสจุกันกับจ้อแดง
 แต่ทว่าอ่อนกว่าแดงหน่อยหนึ่ง ฯ

(๑๓๐) จะกล่าวสรรพคุณรากทองแตก มีรสอัน
 จืด รู้แก่ โรคอันยังเกิดแต่แม่พยาธิ รู้แก่ซึ่งเสมหะ
 แลฟักขวม แลรู้ทำลายเสียซึ่งอจจะระให้ตก กล่าว
 สิ่งเขปคุณรากทองแตกมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๓๑) จะกล่าวสรรพคุณหัตถ์คณยก ตันนี้รู้แก่
 ลมภายในให้กระจาย ลกนี้รู้แก่คณอันกระทำด้วยผม
 ให้ตกเสีย คณนี้รู้แก่เสมหะให้ตก รากนี้รู้แก่
 โลหิตอันระคนด้วยบพิไฟให้ตก ไบนนี้รู้แก่ซึ่งลมอัน
 เลียบแทงยอกในข้อ แลรู้แก่ใช้อันผอมเหลืออง รู้แก่
 หักแลไอ กล่าวสิ่งเขปหัตถ์คณยกมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๓๒) จะกล่าวสรรพคุณหัตถ์คุณน้ำ ไบนันร้แก้ลม
อันผูกเป็นก้อนให้กระจาย คอกันันร้แก้แม่พยาธิทั้งปวง
ลูกนันร้แก้แม่พยาธิอันยังเกิดแต่โรคอันชื่อว่า ไล่
คว้นไล่ลาม เปลือกนันร้แก้โลหิตในลำคอ แลในลำไส้
ให้กระจาย กระพ่นนันร้แก้กระดูก แลรู้แก้ โลหิตใน
ลำไส้ รากนันร้แก้ วิสลิทวง กล่าวสังเขปคุณหัตถ์คุณ
น้ำมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๓๓) จะกล่าวสรรพคุณสลอก ไบนันร้แก้ตะมอย
แลรู้แก้ ชั่งไล่คว้นไล่ลาม คอกันันร้แม่พยาธิอัน
ยังเกิดแต่กลากแลคุดรอก ลูกนันร้แก้ลมอันทพทุก
เปลือกนันร้แก้เสมหะอันค้างอยู่ในอทร กระพ่นนันร้แก้
เสมหะอันค้างอยู่ในลำคอ ไสนันร้แก้ โรคเรื้อนแล
กฏฐึง แลรู้แก้ วิสลิทวงอันหมอมเหลือง กล่าวสังเขป
คุณสลอกสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๓๔) จะกล่าวสรรพคุณแดงหน คันนันร้แก้
เสมหะให้ตก ไบนันร้แก้ไข้จับอันกระทำให้สันทานหนาว

ดอกนั้นรู้แก่ โลหิตอันนำไปให้ตก ลูกนั้นรู้แก่ ไซ้ไซ้ให้
 สท้านร้อน รากนั้นรู้แก่ชกเบา รู้แก่ลม รู้แก่เสมหะ
 แลคหิราศ กล่าวสิ่งเขยปรคุณตรงหนสันเท่านั้น ฯ

(๑๓๕) จะกล่าวสรรพคุณซึ่งที่ ต้นนั้นรู้แก่ฟกขวม
 รากนั้นรู้แก่มะเร็ง ลูกนั้นรู้แก่ ไรคอันยังเกิดในลำคอ
 รากนั้นรู้แก่อุทรไรคอันยังเกิดภายใน แลรู้แก่ลมภายใน
 ในให้ชานออกมา กล่าวสิ่งเขยปรคุณซึ่งขสันเท่านั้น ฯ

(๑๓๖) จะกล่าวสรรพคุณใบบรเพ็ด แลซึ่งข้าชาลิ
 นั้น มีคุณตักกัน ต้นนั้นรู้แก่พิษผดผา แลรู้แก่ไซ้
 เหนืออันยังเกิดเพื่อโลหิต แลรู้แก่ ผกาฟอนยังเกิดเพื่อ
 ผดผา แลรู้แก่ ไซ้ศรีโทษ รู้กระทำให้เกิดกำลัง
 รบารงเพลิงธาตุ แลรู้แก่ลมแลแก่กระหายน้ำอันเป็น
 เพื่อโลหิต แลรู้แก่สอกแก่ธาตุกำเริบ ใบนั้นรู้ฆ่า
 แม่พยาธิคือมะเร็ง ดอกนั้นรู้ฆ่าแม่พยาธิในอุทรให้
 ออกมา แลฆ่าแม่พยาธิในพินในให้ให้ออกมา ลูกนั้น
 รู้แก่เสมหะให้ออกมา รากนั้นรู้แก่ โลหิตอันเป็นเพื่อ

ใช้เนื้อให้ออกมา กล่าวถึงเขปคุณบรเพ็ดซึ่งข้าชาติ
มาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๓๓๗) จะกล่าวสรรพคุณบรเพ็ดพวงข้าง คั้นนรี
แก้ลมอันแน่นในทรวงให้กระจาย ไบนรีแก้ลมแล
บำรุงเพลิงธาตุ คอกนรีแก้แม่พยาธิอันยังเกิดแต่โรค
เรือนกฐรัง ลูกนรีกระทำให้อาหารงวค น้ำนรี
แก้โลหิตอันเน่าในอทรให้ตก คีรีษณนรีแก้เสมหะ
เบื่องบนให้ปรกติ กล่าวถึงเขปคุณบรเพ็ดพวงข้างมา
สิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๓๓๘) จะกล่าวสรรพคุณบรเพ็ดพิษ ถ้าแลยบุคคล
ผู้ใดจะไปเหานันให้เข้าข้างเหนอลม ถ้าเข้าข้างใดลม
พิษเปลือกถูกเข้าจะสลายไป คั้นนรีบำรุงผิวพรรณ
แห่งหนึ่งแลเนื้อให้ผ่องใส รุกระทำให้อาหารงวค
บำรุงเพลิงธาตุ ไบนรีฆ่าแม่พยาธิทั้งปวง คอก
นรีแก้ ไซอันแสดง ลูกนรีแก้ ไซอันยังเกิดแต่ค
น้ำนรีแก้กระทำให้อันใจ แลร้แก้ลมอันฆ่าแม่พยาธิ

๔๑

615-1

๑๑๕๔

๑๑๕๕

๑๑๕๖

๔๘

ในอุทรา ฐิแกสนนิยาตให้คสังเพอไซเหนอ กล่าว
สังเขปคุณบรเพคพิณสันเท้าน ๗

(๑๓๙) จะกล่าวสรรพคุณผกปอดตัวผู้ ฐิแกไซ
สักรอนอยู่ในเรือนเพลิง โยนฐิแกเหอนบคคลเป็น
ทองมานให้ตก คอกนฐิแก วิดสัทวงอันเป็นเพอไลหิต
รากนฐิแกไซจับอันกระทำใหร้อน กล่าวสังเขปคุณ
ผกปอดตัวผู้สันเท้าน ๗

(๑๔๐) จะกล่าวสรรพคุณผกปอดตัวเมีย คันทันฐิ
แกไลหิตให้ตก โยนฐิแกเสมหะให้ตก คอกนฐิแก
ไซจับอันกระทำใหหนาว รากนฐิแกไลหิตแลลมิให้
กระจ่าย กล่าวสังเขปคุณผกปอดตัวเมียสันเท้าน ๗

(๑๔๑) จะกล่าวสรรพคุณพลแก คันทันฐิฆ่าแม่
พยาธิภายในอันยังเกิดแต่วิคสัทวง โยนฐิฆ่าแม่พยาธิ
ภายนอก คอกนฐิแกโรคอันยังเกิดแต่จักษ ราก
นฐิแกไลหิตอันระคนด้วยลมให้ตก กล่าวสังเขป
คุณพลแกสันแต่เท้าน ๗

๔

(๑๔๒) จะกล่าวสรรพคุณเขมบ้า คันนั้นรู้แก่ม้า
แมงคาเข้าให้หาย ไบนั้นรู้ฆ่าแม่พยาธิทั้งปวง ดอก
นั้นรู้แก้โรคอันยังเกิดแต่จักข คือตาเขยกเป็นต้น ลูก
นั้นรู้แก้โรคสัทวงอันยังเกิดแต่จมูก รากนั้นรู้แก้เสมหะ
ในอุทร กล่าวสิ่งเขปคุณเขมบ้าสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๑๔๓) จะกล่าวสรรพคุณยาเข้าเย็นโคกแดง วัช
แก้พิษแสลง ไบนั้นรู้แก้ไข้เหนือ ดอกนั้นรู้แก้
พิษงูเห่า ลูกนั้นรู้แก้โรคสัทวงอันงอก แลแก้ลม
กล่าวสิ่งเขปคุณยาเข้าเย็นโคกแดงสิ้นเท่านี้ ฯ

(๑๔๔) จะกล่าวสรรพคุณยาเข้าเย็นโคกขาว คัน
นั้นรู้แก้พิษงูคินมีรูปดังเขตน ไบนั้นรู้แก้ฟกบวม
ดอกนั้นรู้แก้มะเร็ง ลูกนั้นรู้แก้ช้ำ รากนั้นรู้แก้คุณผ
กล่าวสิ่งเขปคุณยาเข้าเย็นโคกขาวสิ้นเท่านี้ ฯ

(๑๔๕) จะกล่าวสรรพคุณผักเสี้ยนตัวผู้ คือ ผัก
เสี้ยนผู้ คันนั้นรู้แก้พิษโพอันผูกเป็นก้อนให้ตกเสีย
ไบนั้นรู้แก้ทวาระสา ดอกนั้นรู้แก้ฆ่าให้กิมิชาติตาย

ลูกนั้นรู้แกแม่พยาธิทั้งปวงให้ตาย รากนั้นรู้แกวรรณ
โรคแห่งสัตว์อื่นอยู่ไฟมิไ้ กล่าวสังเขปคุณผักเสี้ยนผี
มาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๔๖) จะกล่าวสรรพคุณผักเสี้ยนตัวเมีย คือผัก
เสี้ยนไทย ต้นนั้นรู้แก โลหิตอันเน่าให้ตั้งเป็นปรกติ
ดอกนั้นรู้แก โลหิตแห่งสัตว์อื่นอยู่ในเรือนไฟ ลูกนั้นรู้
ฆ่าไส้เดือนในอุทรให้ตาย กล่าวสังเขปคุณผักเสี้ยน
ไทยสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๔๗) จะกล่าวสรรพคุณสัณเฑาะว์ ต้นนั้นรู้
ชำระโลหิต ใบนั้นรู้แกปรอท ดอกนั้นรู้แก โลหิตอัน
ออกมาแต่จักษุ ลูกนั้นรู้แกพิษแห่งต่อมอันค้อย ราก
นั้นรู้แกวโยแลโลหิตให้ตก กล่าวสังเขปคุณสัณเฑาะว์
เครือมาสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๔๘) จะกล่าวสรรพคุณกระเบียน ใบนั้นรู้แกขับ
แผลอันถูกหอกแลตาย ดอกนั้นรู้ฆ่าแม่พยาธิอันบังเกิด
แต่กลางแลเกล็ดอน ลูกนั้นรู้แกมะเร็งแลคฤหโรค

เรือนแลกุฎจึง เปลือกนั้นรู้แก่วิศวกรรม กระพินธุ์
 แก่เกลื่อนใหญ่ แก่นนั้นรู้แก่วิศวกรรมให้ตก รากนั้นรู้
 แก่วิศวกรรมให้เหลวไหลให้ออกมา กล่าวถึงเขยคุณ
 กระเบียนสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๔๙) จะกล่าวสรรพคุณสลดน้ำ โยนน้ำบารุง
 เนื้อหนังให้มัน ดอกนั้นรู้แก่วิศวกรรมในจุมกแลพวก
 ศิริษะ รู้แก่วิศวกรรมยังเกิดแต่จักษ ลุกนั้นรู้แก่วิศวกรรม
 คลนเหียน เปลือกนั้นรู้แก่วิศวกรรมของบน เถานั้นรู้
 แก่อันคองน้ำประสาน รากนั้นรู้แก่วิศวกรรมสั่นคาน กล่าว
 ถึงเขยคุณสลดน้ำสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๐) จะกล่าวสรรพคุณระย้อม รู้แก่วิศวกรรม
 กระทำให้หนาว ดอกนั้นรู้แก่วิศวกรรมยังเกิดแต่จักษ
 เปนเพื่อกระทำ ลุกนั้นรู้แก่วิศวกรรมในปติสนธิให้ตั้งเป
 ปรกติ เปลือกนั้นรู้แก่วิศวกรรมนิบาตแลใช้เป็นเพื่อล
 พิน กระพินธุ์รู้แก่วิศวกรรมให้ตั้งอยู่ ใสนั้นรู้แก่วิศวกรรม

ใช้อันร่ายการ รากันนรีแก้มอินทพฤษ์ กล่าว
สังเขปคุณระย้อมสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๑) จะกล่าวสรรพคุณเปล้าตัวผู้ ไบนันรืบำรุง
ธาตุแลฆ่าแม่พยาธิให้ตาย ดอกนันรืฆ่าแม่พยาธิ
ทั้งปวง ลูกนันรืแก้ไข้สตรีอันอยู่ในเรือนเพลิง แะ
สุรากิน เปลือกนันรืแก้เสมหะแลค้ กระพินันรืกระทำ
ให้อาหารงวต แก่นนันรืแก้มอินผกเป็นก้อนให้
กระจาย แลแก้มให้ลงเบื้องต่ำ รากันนรีแก้โลหิตภายใน
นอทรให้ตกเสีย กล่าวสังเขปคุณเปล้าตัวผู้สิ้น
เท่านั้น ฯ

(๑๕๒) จะกล่าวสรรพคุณเปล้าตัวเมีย ไบนันรื
บำรุงธาตุให้ตั้งอยู่ ดอกนันรืฆ่าแม่พยาธิ ลูกนันรืแก้
ขุพไฟโลหิตให้กระจาย เปลือกนันรืกระทำให้อาหาร
งวต กระพินันรืแก้โลหิตอันกระทำให้อัน แก่นนันรืแก้
ขุพไฟโลหิตให้ตกเสีย แลแก้ไส้เดือนในนอทรให้ตก
เสีย รากันนรีแก้มอินชนของบนให้กระจายลงเบื้อง
ต่ำ กล่าวสังเขปคุณเปล้าตัวเมียสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๓) จะกล่าวสรรพคุณโมกหลวง โยนันรู่แก่
 ไล่เคื่อนให้ตก ลูกนันรู่แก่วรรณโรคแห่งสัตว์อันอยู่ใน
 เรือนเพลิง เมล็ดในนันรู่แก่ ใช้จับอันเป็นเพอติสาร แล
 แก้วโยไลหิต เปลือกนันรู่แก่ ใช้จับอันเป็นเพอติสาร
 รักแลเพอเสมหะ เพอลมเพอคิ กระพินนันรู่แก่ โลหิต
 ให้ตั้งเป็นปรกติ แก่นนันรู่ฆ่าแม่พยาธิอันยังเกิดแต่
 กลาก รากนันรู่แก่ โลหิตอันร้ายให้ตกเสีย กล่าว
 สังเขปคุณโมกหลวงสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๔) จะกล่าวสรรพคุณโมกน้อย โยนันรู่แก่
 น้ำเหลืองอันบุคคลเป็นทองมานให้ตก ดอกนันรู่แก่
 พรวกให้ละลาย ลูกนันรู่ฆ่าแม่พยาธิแห่งโรคอัน
 ยังเกิดแต่ในฟันให้ตาย เปลือกนันรู่ฆ่าแม่พยาธิอัน
 ยังเกิดแต่คุดราด กระพินนันรู่แก่ ค้ำให้ตั้งเป็นปรกติ
 แก่นนันรู่แก่ โลหิตอันระคนอยู่ในอทรวให้ตก รากนัน
 รู่แก่ ชงลมสันดาน กล่าวสังเขปคุณโมกน้อยสิ้น
 เท่านั้น ฯ

(๑๕๕) จะกล่าวสรรพคุณวากมะตุม รู้แกซึ่งหค
 มักให้หอบแลไอ แลรับบักซึ่งเสมหะแลคี้ แลรู้แก
 ไซอันกระทำใหร้อน แลแก้อชิตโรค รู้แกลมอันแน่น
 ในยอกทรวง แลลมอันเสียดยอกผข้างทั้งสอง แลรู้
 แกซึ่งมตกฤตมุตมาฏ กล่าวสังเขปคุณวากมะตุม
 สิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๖) จะกล่าวสรรพคุณวากแคแกรแลวากลำไย
 รัคคุณทุกัน รู้แกซึ่งเสมหะแลลม กล่าวสังเขปคุณ
 วากแคแกรแลวากลำไยสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๗) จะกล่าวสรรพคุณวากเพกา รับารุงเพลิง
 ชาติ แลรู้แกไซสันนิบาต กล่าวสังเขปคุณวากเพกา
 สิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๘) จะกล่าวสรรพคุณวากคคิลิน มีรสอันร้อน
 ยิงนัก ไม่ชอบโรคอันยังเกิดแต่คคิลิน ชอบแต่แก
 เสี้ยน กล่าวสังเขปคุณวากคคิลินสิ้นเท่านั้น ฯ

(๑๕๙) จะกล่าวสรรพคุณประมวลกันเข้ากัน คือ
คุณรากมะตูม รากแคแกร รากลำไย รากเพกา ราก
คุดลิ้น รากไม้ ๕ สิ่งนี้โคได้ชื่อว่าเบญจมูลใหญ่
ประสมกันเข้าคัมคัวยน้ำท่า ๓ เอา ๑ กิน ถ้าบุคคลผู้ใด
ได้บริโภค อาจสามารถจะบำบัดเสียได้ ซึ่งเสมหะแล
ลมทั้งปวงให้ถึงซึ่งพินาศฉิบหาย กล่าวถึงเขปคุณ
เบญจมูลใหญ่นี้มาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๑๖๐) จะกล่าวสรรพคุณสี่ลอนตัวผู้ (ชลด) ^{ผู้}
ภาษารามณีนันเรียกว่าสี่ลอน ภาษาไทยมิได้ ^{รู้}ว่าสิ่ง
อันใด ^{ผู้} คัวยว่ายังมีโคพยสรรพคุณก่อน ^{ผู้} รู้แก่ ซึ่ง
พระรทกแลรู้แก่ ^{ผู้} ไซ้อติสาร แลรู้แก่ซึ่งเสมหะแลลม
อันยังเกิดเป็น ^{ผู้} เพอติ กล่าวถึงเขปคุณสี่ลอนตัวผู้ ^{ผู้}
เท่านี้ ฯ

(๑๖๑) จะกล่าวสรรพคุณสี่ลอนตัวเมีย ^{ผู้} รู้แก่
ไซ้อนฟกขวม แลรู้แก่ซึ่ง ^{ผู้} ฝนแลฝนคนธมาลา กล่าว
ถึงเขปคุณสี่ลอนตัวเมียมาสิ้นแต่เท่านี้ ฯ

(๑๖๒) จะกล่าวสรรพคุณกณีน้อย รู้กระทำให้เป็นอายุวรรณะ และแก้ซึ่งลมแลโรคมุกตฤต กล่าวถึงเขปคุณกณีน้อยสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๖๓) จะกล่าวสรรพคุณมะแว้งเครือ รู้แก้เสมหะ ลม ใจ กล่าวถึงเขปคุณมะแว้งเครือมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๖๔) จะกล่าวสรรพคุณมะเขือขามแพะ มีรสขื่นขม ฝาด เย็น รู้กระทำให้อาหารงอก แลรู้บำรุงซึ่งเพลิงธาตุ กล่าวถึงเขปคุณมะเขือขามแพะมาสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๖๕) จะกล่าวสรรพคุณประมวญกันเข้า คือ สีสอนตัวผู้ สีสอนตัวเมีย กณีน้อย มะแว้งเครือ มะเขือขามแพะ รากไม้ ๕ สิ่งนี้จักได้ชื่อว่าเบญจมูลน้อย ประสมกันเข้าคัมภีร์น้ำท่า ๓ เหา ๑ ถ้าแลบุคคลผู้ใดได้บริโภค อาจสามารถจะบำบัดเสียได้ ซึ่ง

ใช้มันยังเกิดประกอยด้วยลมแลค ให้ถึงซึ่งพินาศ
 ขิบหาย กล่าวถึงเขปคุณเบญจมูลน้อยสิ้นแต่เท่านั้น ฯ

(๑๖๖) จะกล่าวสรรพคุณประมวณกันเข้าทั้งเบญจ
 มูลน้อยแลใหญ่ จิตได้ชื่อว่าทศมูล สรรพยา ๓๐ สิ่ง
 เชี่ยวให้ขึ้นแล้วจะไต่ขั้วโลก รู้แก้มอันประกอยด้วย
 เสมหะ รู้แก้มใช้มันยังเกิดเด่นอนมาก รู้แก้มใจ แก้มหัด
 แก้มหอบ รู้แก้มอันเสียดยอกข้างเบองซ้ายขวา กล่าว
 ถึงเขปคุณทศมูลสิ้นเท่านั้น ฯ